БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят Үнэн

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган.

№168 (8693) | 1958 оной июлиин 18, пятница | Сэн 20 мүнгэн

Дутын, Дунда Зүүн зүгтэ боложо байгаа үйлэ хэрэгүүдтэй дашарамдуулан

Советскэ правительствын хэһэн мэдүүлгэ

Ливанда Америкын Холбоото Штадуудай сэрэгээр добтолон ороһон тухай бүхы дэлхэйн арадууд июлиин 15-да зэбүүрхэн мэдэбэ. Америкын далайн-сэрэгэй 6-дахи флодой корабльнууд Бейрудэй портдо ерэжэ ороод, Ливанай газар дээрэ далайн ябган сэрэгшэдые буулгаа.

Мүн тэрэ үдэр США-гэй президентын нэрэһээ Сагаан байшан тусхай мэдүүлгэ толилжо, Ливанай дотоодын хэрэгүүдтэ нигэжэ бүдүүлигээр, сэрэгээ хэрэглэн хамааралсаһан ябадалые яажашье һаань сагааруулха гэжэ оролдоһон байна. Ливан гадаадын оронуудай зүгһөө ехэ аюулда ороод байна, тиимэһээ «Ливанай нэгэн бүхэли, бэеэ даанхай байхынь хойноһоо США-гэй һанаагаа зобожо байдагые харуулхын тулада», мүн тэрэшэлэн эндэ ажаһуудаг Америкын эрхэтэдые хамгаалхын тулада Америкын Холбоото Штадууд Ливанда сэрэгээ эльгээгээ гэжэ тус мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Теэд Америкын сэрэгэй Ливанда ерэһэн энэ шалтагаанай ямаршье үндэһэгүй байһаниинь бүгэдэндэ элитэ. Юундэб гэхэдэ, Ливанай бэеэ даанхай байдалда ямаршье гүрэнэй зүгһөө аюул тохёолдоогүй бшуу. ООН-эй Генеральна секретарь Хаммаршельдын мэдүүлгэ соо, гадна Ливандахи байдал тухай Нэгэдэмэл Нацануудай Организациин ажаглагшадай хэһэн элидхэл соо энээн тушаа эли тодоор хэлэгдэһэн байха юм. Америкынхид өөһэдынгөө эрхэтэдые «хамгаалхамнай» гэжэ хэлэнэ. Теэд иимэ зорилго дүүргэхын тулада ондоо гүрэнэй газарта өөһэдынгөө зэбсэгтэ хүсэнүүдые гадаадын гүрэнүүдэй буулгахыень зүбшөөһэн уласхоорондын ямар эрхые эдлэн, тэдэнэр ерэбэб гэжэ һуралтай. Иигэжэ ондоо гүрэнэй газар дээрэ сэрэгээ буулгахые зүбшөөһэн уласхоорондын эрхэ байхагүй. Гэхэтэй хамта, өөһэдынгөө эрхэтэдые хамгаалхамнай гэжэ шалтаад, үни галабһаа хойшо бүхы колонизаторнуудай бага оронуудта дээрмэшэн янзаар добтолһон ябадалаа сагааруулхые оролдодогынь бүгэдэндэ мэдээжэ.

США-гэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй Ливанда ерэһэнэй бодото гол шалтагаан ямар бэ гэхэдэ, США-гэй болон бусад баруун гүрэнүүдэй нефтяной монополинууд Дутын, Дунда Зүүн зүгэй оронуудта урдынхидаал адли колониальна ёһоор эзэрхэжэ байхые эрмэлзэнэ. Гадна, Араб Зүүн зүгтэ тэдэнэй ябуулдаг политикань, Багдадска бүлэглэл болон Даллес-Эйзенхауэрэй яршагта түсэб эндэ яаха аргагүй буруу һүрөө бшуу.

Энээн тухай һүүлэй үедэ Ирагта болоһон үйлэ хэрэгүүд эли тодоор гэршэлнэ. Ирагта гүрэнэй урбалтын болоһон дээрэһээ США Ливан руу зэбсэгтэ хүсэеэ яаража эльгээхэ баатай болоо юм гэжэ Сагаан байшангай хэһэн мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ. Гэхэтэй хамта, Ирагта боложо байгаа үйлэ хэрэгүүд колониальна дулдыданги байдалһаа араб арадуудай мултарха гэжэ шууд эрмэлзэжэ байһые, хуби заяагаа өөһэдынгөө гарта абаха гэжэ эрмэлзэжэ байһые үшөө дахин гэршэлнэ.

Июлиин 13, 14 хоёрой хоорондохи һүни Ирагта арминь королиин хархис засагые унагаажа, республика болобо гэжэ соносхогдоод, Ирагай Республикын правительство байгуулагдаа. Армиингаа энэ бүхы ябуулгые арад зониинь дэмжээ.

Генерал Абдель Керим Касем түрүүтэй энэ правительство гадаадын политикын талаар эгээл түрүүн ямар алхам хэһэн байнаб гэхэдэ, Бандунгын конференциин гол ёһонуудые бүрин дэмжэжэ байһан тухайгаа, сэрэг дай хэхэ зорилготой Багдадска бүлэглэлһөө Ирагай гараһан тухай, тэрэшэлэн Арабуудай Нэгэдэмэл Республикые мэдэрһэн тухайгаа мэдүүлһэн байна гээшэ.

Ирагай Республикын правительство «ООН-эй гол ёһонуудтай тааралдуулан ажал-ябуулгаяа эрхилхэ», «арабска политика ябуулха, Бандунгын конференциин шиидхэбэринүүдые тон наряар сахиха юм», тиигээд «Эхэ оронойнгоо аша туһада баталагдаһан уялга, договорнуудые дүүргэхэ юм» гэжэ Ирагай Республикын правительство мэдүүлээ. Мүн Ирагта һуудаг ондоо гүрэнэй албатан, тэдэнэй хоглол зөөриин ойро хэншье хүрэхэгүй, бүгэдэ бүтэн байха гэжэ мэдүүлээ.

Эдэ бүхы хэмжээ-ябуулганууд юун тухай гэршэлнэб гэхэдэ, тус правительство оронойнгоо национальна бэеэ даанхай байдалые хамгаалха, мүн эрхэ сүлөөдэ дуратай бусад араб арадуудтай хамта колониализмын бузагай хүшэр үлэгдэлнүүдые усадхахын түлөө, национальна экономикоёо хүгжөөжэ, арад зонойнгоо ажабайдал һайжаруулхын түлөө тэмсэхээр шиидэнхэй байһан тухайнь гэршэлнэ.

Ирак болон бусад араб арадай һанал бодолые харуулһан Ирагай Республикын правительствын эдэ бүхы мэдүүлгэнүүдые араб изагуурта гүрэнүүдшье, эб найрамдалда дуратай бүхы оронуудшье нэгэн дуугаар һайшаана. Эндэ республикын байгуулагдаһан ушар Ирагай арадай тон дотоодын хэрэг гэжэ эдэ бүхы арадууд тоолоно.

Дутын Зүүн зүгтэ иимэ юумэнэй боложо байһандань, колониальна гүрэнүүд ехээр дураа гутана, Ирагта республика байгуулагдаба гэһэн мэдээсэлые тэдэнэр үзэн ядан, дайсан харшаар угтаа. Тэрэ мэдээнэй абтамсаар, Вашингтондо, Лондондо, Анкарада аргагүй ехэ хүлгөөн, хөөрсэгэнөөн болоһон байна.

Арабска Зүүн зүгэй оронуудай дотоодын хэрэгүүдтэ колониальна гүрэнүүдэй тон ехээр хамааралсаха гэжэ түсэблэһэн тухай юун гэршэлнэб гэхэдэ, Англиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Ллойд гэгшын хэһэн мэдүүлгэ гэршэлнэ. США-гэй правительствын Ливанда сэрэгээ буулгаха гэжэ шиидэһэн тухай Англиин правительствода урда тээнь дуулгагдаһан байгаа, тиигээд Англиин правительство США-гэй энэ ябуулгые бүрин дэмжээ, гадна «эдэ нютагуудта байдаг Англиин зэбсэгтэ хүсэнүүд мүнөө бэлэн байна» гэжэ Англиин министр мэдүүлһэн байгаа.

Араб оронуудай дотоодын хэрэгүүдтэ зэбсэгтэ хүсэ хэрэглэн оролсохо шалтаг олохын тулада Ливанай президент Шамун гэгшээр мэдүүлгэ хүүлэгдэһэн байна. Ливанда сэрэгээ оруулхыень гуйжа, Шамун США-гэй, Англиин, Францийн правительствонуудта хандаһан байна. Гэхэтэй хамта, Ливанда боложо байгаа буһалгаан гансал дотоодын шалтагаанһаа болоо. Тиигээд арадта харша хархис гуримые яажашье һаань, тэрэ зандань үлөөхэ гэжэ эрмэлзэдэг Багдадска бүлэглэлдэ хабаатай оронуудай, мүн США-гэй оролсоһон дээрэһээнь лэ Ливанда граждан дайн эхилжэ, энэ шадарай бүхы нютагуудтахи байдал айхабтар шангадаһан байна гэжэ хэндэшье мэдээжэ.

Бейрудтэ Америкын сэрэгээ буулгаһан ушар гансал Ливанда бэшэ, харин эрхэ сүлөөдэ дуратай бүхы араб оронуудта сэрэгээр ороһон ябадал гээшэ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Тусхайлбал, энээн тухай Сагаан байшангай хэһэн мэдүүлгэ соо эли тодоор хэлэгдэнэ. Ирагта боложо байһан үйлэ хэрэгүүдтэй дашарамдуулан Ливанда сэрэгээ эльгээхэ баатай болобобди гэжэ тэрэ мэдүүлгэ соонь хэлэгдэнхэй. Мүн энээн тухай юун гэршэлнэб гэхэдэ, Иорданиин король Хусейн гэгшэ мүнөө үгы болоһон Ирак Иордани хоёрой федерациин толгойлогшо болобоб гэжэ өөрынгөө эзэдэй заабаряар соносхоһон байна. Ирагта унагаагдаһан король Фейсал урдань энэ федерацие толгойлжо байһан байгаа. Король Хусейн энэ федерациин толгойлогшо болохо ямаршье үндэһэгүй байһан байна. Король Хусейнэй нигэжэ федерациин толгойлогшо болобоб гэжэ мэдүүлһэн ушар шэнэ арсалдаа, хёмороо үүсхэхэ гэһэн зорилготой. Тиихэтэй хамта, Ирак Иордани хоёрой федерациһаа Ирагай гараһан тухай бүхы арад зондоо дэмжүүлһэн Ирагай Республикын правительствын хуулита ёһоор мэдүүлһыень тэдэнэр оройдоошье хайхарнагүй.

Империалистнууд нюураа бүглэжэ ябаһан хуурмаг багаа хуу татажа хаяад, энхэ тайбан байдалда дуратай араб арадуудта эсэргүү нюуса далдагүй дай эхилбэ гэжэ Ливанда США-гэй сэрэгээр ороһон ябадал эли тодоор харуулна. Энээнтэй дашарамдуулан, Дутын, Дунда Зүүн зүгтэхи оронуудай дотоодын хэрэгүүдтэ агууехэ гүрэнүүдэй зүгһөө оролсохогүй тухай 1957 оной февралиин 11-дэ Советскэ правительствын оруулһан дурадхалые США-гэй правительство юундэ абаагүйб гэжэ тон эли болоно. Хэрбээ Советскэ правительствын энэ дурадхалай абтаа һаань, дэлхэйн бүмбэрсэгэй энэ хубида энхэ амгалан байдал тогтонижожо, түгшүүрил һуларха байгаа. Эндэхи нютагуудта сэрэг дайгаар ороходоо, урдань үгэһэн үгэдөө торожо байхагүйн тулада США Советскэ правительствын дурадхалые абаагүй.

Ливанда США-гэй дайгаар ороһон ушар энхэ тайбан байдалда нилээд ехэ аюул тохёолдуулна, мүн тон аюултай хойшолонгуудтай байна. Дэлхэйн арадууд империалистнуудай иигэжэ хэрзэгы бүдүүлигээр дайгаар орожо байһыень, араб оронуудай эрхэ сүлөөе, бэеэ даанхай байдалые һэнгэргүйгөөр эбдэжэ, ООН-эй ёһонуудые хорото муухайгаар хазагайруулжа байһыень хайхарангүй һуужа шадахагүй.

Бэеэ хамгаалхын тулада, США-гэй национальна аша туһые хамгаалхын тулада Америкын сэрэг Ливанай газар дээрэ буулгагдаба гэһэн Сагаан байшангай мэдүүлгэ хадаа ООН-эй гол ёһонуудые баһажа доромжолһон ябадал мүн. США Ливанһаа аяар холо, олон мянган километрын саана байдаг, тиимэһээ Ливанай болон бусад араб оронуудай арадууд США-гэй аюулгүй байдалда, аша туһадань ямаршье аюул, заналта хэжэ шадахагүй байна гэжэ бүгэдэндэ элитэ. Харин Ливанда Америкын сэрэгэй дайгаар ороһон ушар лэ бэеэ даанхай энэ багахан араб ороной байдалда гол ехэ аюул болоод байһаниинь элитэ.

ООН-эй Уставые иигэжэ бүдүүлигээр хазагайруулха замда ороһон США-гэй правительство сэрэгнай Ливанда орошоод байна гэжэ Аюулгүйн Соведтэ, бүхы Нэгэдэмэл Нацануудай Организацида мүнөө дуулгаад, тэдээндэ хашалта, баалалта хэжэ, өөрынгөө энэ зэбүүрхэмэ муухай аашые ООН-эй зүгһөө һайшаалгахые оролдожо байна.

Хэдэн колониальна гүрэнүүдээр дэмжүүлһэн США-гэй Ливанда сэрэг дайгаар ороһон дээрэһээ Дутын, Дунда Зүүн зүгтэ тохёолдоһон байдал бүхы дэлхэйн амгалан байдалда нилээд ехэ аюул асарба гэжэ Советскэ правительство тоолоно. Иимэ байдалай тохёолдоод байхада, Аюулгүйн Совет, ООН-эй Генеральна Ассамблей США-гэй энэ добтолгые болюулхын, мүн ямаршье гэм хээгүй аад, добтолгодо ортоһон араб гүрэнүүдэй национальна бэеэ даанхай байдалые хамгаалхын тулада дары түргэн эрид хэмжээнүүдые абаха ёһотой.

Араб оронуудай дотоодын хэрэгүүдтэ зэбсэгтэ хүсэ хэрэглэн оролсохоёо болижо, Ливанһаа дары түргэн сэрэгээ гаргыт гэжэ США-гэй правительствые Советскэ правительство тон ехээр идхан уряална.

Советскэ Союзай хилэдэ дүтэ оршодог нютагуудта ехэ аюул тохёолдуулжа байһан үйлэ хэрэгүүдые Советскэ Союз хайхарангүй миин һуухагүй. Тиимэһээ амгалан тайбан байдал тогтонижоруулха, аюулгүй байдалаа хангаха зорилгоор, хэрэгтэй болоо һаань, шухала хэмжээ саашадаа абаха эрхэтэй байһан тухайгаа Советскэ правительство мэдүүлнэ.

1958 оной июлиин 16.

Худөө ажахын артелиин Уставые наринаар сахиха

Худөө ажахын артелиин Устав хадаа колхозно байгуулалтын хэлбэришэгүй хуули мүн. Тэрэниие наринаар баримталжа, Эхэ ороноймнай, тэрэ тоодо манайшье республикын колхозууд жэлһээ жэлдэ бэхижэжэ, хүгжэжэ байна.

Манай алдарта Коммунистическэ парти, Советскэ правительство колхозуудта ажалай эмхидхэлые нарижуулха, хамтын олзо доходые зүбөөр хубааха, ниитын ажахын үндэһэ һуури болохо газарые ашагтайгаар эдлэхэ, олоной зөөриие үрихэ, үбэршэлхэ ябадалые усадхаха талаар нилээд ехэ оролдолго гаргаһан, гаргажашье байна. «Худөө ажахын артелиин Устав тухай, мүн колхозой үйлэдбэриие болон ажал хэрэгые хүтэлбэрилхэ талаар колхознигуудай эдэбхи үүсхэлые хүгжөөхэ тухай», «колхознигуудта һара бүри аванс үгэхэ, колхозуудта ажалай нэмэлтэ түлбэри тогтоохо тухай» КПСС-эй ЦК-гэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй абаһан тогтоолнуудай һүүлээр энээн тушаа колхозуудта эмхидхэлэй хүдэлмэри яһала ябуулагдаа. Тэрэнэй эсэстэ колхоз бүхэндэ нютагай эрхэ байдалые харалсажа, худөө ажахын Уставта зарим тэды нэмэлтэ, хубилалта оруулагдаһан байха юм. Республикын олонхи колхозуудта һара бүри колхознигуудта мүнгөөр аванс үгтэдэг, тэдэнэй абаһан продукциинь харалсажа, ажалай түлөөһэн хубаарилагдадаг болоо. Гадна, энэ жэлһээ эхилжэ, колхознигууд хубиингаа ажахыһаа уялгата ёһоор гүрэндэ элдэб продуктнуудые тушаахаяа болёо. Эдэ бүгэдын ашаар колхозуудай ниитын ажахы нилээд бэхижэжэ, колхознигуудай ажабайдал улам бүри баян дэлгэр боложо байнхай.

Байгша ондо КПСС-эй ЦК-гэй февральда, июньдэ болоһон Пленумүүд дээрэ колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, МТС-үүдые хубилгаха, колхозуудта трактор болон бусад машинануудые худалдаха, худөө ажахын продуктнуудые шэнэ ёһоор бэлэдхэдэг болохо, шэнэ сэн тогтоохо асуудалнууд хэлсэгдэжэ, айхабтар ехэ удхашанартай тогтоолнууд абтаа. Эдэ тогтоолнуудай үндэһөөр худөө нютагуудта, колхозуудта гүнзэгы хубилалтанууд боложо, колхознигуудай эдэбхи үүсхэл улам бүри эршэдэжэ байна.

Иимэ оршон байдалда колхозуудай хамтын ажахые улам хурданаар хүгжөөхэ, худөө ажахын продуктнуудые элбэг ехээр абаха, колхозуудай олзо доходые арьбадхаха арга боломжонууд хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ болоо. Мүнөө үедэ бүхы юумэн имагтал колхозуудай ажалые оролдосотойгоор эмхидхэһэнһээ, эдлүүриингээ газарые хүсэдөөр ашаглаһанһаа, ниитын зөөриие наринаар сахижа, олзо доходоо зүбөөр хубаарилһанһаа дулдыдаха байһаниинь мэдээжэ.

Гэбэшье, республикымнай зарим партийна, советскэ, худөө ажахын органууд эдэ бүхы шухала хэрэгые колхозуудай правлени, партийна эхин организацинуудта сүм найдажархёод лэ, худөө ажахын артелиин Устав колхозуудта хэрээр сахигдажа байнаб гэжэ хиналта һулаар табидаг байһаар. Гол түлэб энэ шалтагаанһаа боложо, колхозуудта ниитын адуу малые, продуктнуудые иишэ тиишэнь үрихэ, үбэршэлхэ, колхозой тоо бүридхэлые балардуулха, эдлүүриин газарые дураараа сасаха, артелиие хүтэлбэрилхэ демократическа ёһо гуримые баримталхагүй ябадал республикын колхозуудта үзэгдэнэ. Илангаяа Мухаршэбэрэй, Заиграйн, Закаменай, Кабанскын болон бусад зарим аймагуудай колхозуудта иимэ баримтанууд олон. Тиихэдэ худөө ажахын артелиин Уставые хазагайруулагшад, ниитын зөөриие үбэршэлэгшэд хэһээгдэнэгүй. Тэдэнэй колхоздо хэһэн гарза нэхэгдэнгүй, хамтын жасаһаа миин хаягдашадаг болонхой. Колхозуудай шалгалтын комиссинууд тон мууса хүдэлнэ, ниитын жасын орошо, гарашые һайса шалганагүй, тиимэһээ зарим хүнүүд хамтын зөөридэ дураараа ороно.

Республикын колхозуудта ажалта үдэрые гаргашалха ябадал гүримшуулагдаагүй, тэрэниие хайра гамгүйгөөр, хуушарһан нормын ёһоор гаргашална. Зарим үедэ хэһэн ажалыень хараада абангүй, миин хүдэлһэн үдэрөөрнь баримталжа ажалта үдэр түлэдэг буруу заншал үргэлжэлһөөр. Тиин олзо доходоо хубаарилхадаа, аванс үгэхэдөө олоһон ажалта үдэрыень харалсангүй, «туһаламжа» эриһэн лэ хүндэ үгэдэг ушар бии байһаар. Закаменай аймагай «Победа» колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Цыдыпов колхознигуудай ажалта үдэрынь харалсангүй, элдэб саарһа зуража. аяар 15 мянган түхэриг хубааһан байха юм. Иимэ баримтанууд тус аймагай XX партсъездын, Сталинай нэрэмжэтэ, «Коммунизмын зам», «Родина» колхозуудта үзэгдэнэ. XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Дугаров, ОТФ-е даагша нүхэр Хандажапов гэгшэд ниитынгээ 100 хони колхознигуудта ёһо бусаар хубаажа үгөөд, мүнөө хүрэтэр тэрэнэйнгээ олонхииень бусаажа абаагүй байһаар.

Худөө ажахын Уставта нэмэлтэ оруулаабди гээд лэ колхознигуудта элдэб яла тохохо, ёһо бусаар колхознигуудай хубиин газарые хорооха, үбгэд, хүгшэдые артельһээ гаргаха буруу ябадал колхозуудаар али олон гарана. Мухаршэбэрэй «Коммунизм» колхозой правлени ажалда гараагүй, журам эбдэһэн 14 хүндэ аяар 750 түхэриг, 1129 килограмм тарянай яла тохоһон байна. Иимэ баримтанууд Тарбагатайн, Кабанскын аймагуудта олон үзэгдэнэ.

Аймагуудай партийна, советскэ, худөө ажахын органууд колхозно байгуулалтые бэхижүүлхэ, колхознигуудай ажана байдалые һайжаруулха хэрэгтэ һаад ушаруулдаг баримтануудые дары усадхажа, худөө ажахын артелиин Уставые наринаар сахилгые саг үргэлжынгөө хиналтада абаха уялгатай. Богонихон болзорто артельдэ үритэй байһан колхозник бэшэ хүнүүдэй, эмхи зургаануудай, колхознигуудай үри шэрые нэхэжэ абаха, саашадаа колхознигуудта аванс үгэхэдөө арга бэшэ ажалта үдэрөөр хубаарилха хэрэгтэй.

Колхозуудай партийна эхин организацинууд колхозой шалгалтын комиссиин хүдэлмэриие али болохоор һайжаруулжа, кварталай, хахад жэлэй шалгалта хэхэдэнь бодото туһаламжа хүргэхэ уялгатай. Шалгалтын комиссиин элирүүлһэн дутагдалнууд дары усадхагдаха, хараалһан хэмжээ-ябуулгануудынь бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй. Тиихэ зуураа ниитын зөөриие үриһэн, үбэршэлһэн зэмэтэ хүнүүд хатуу шанга харюусалгада хабаадуулагдаха ёһотой.

Худөө ажахын артелиин Уставые наринаар сахижа, колхозуудаа улам бэхижүүлжэ, колхознигуудаа баян байдалтай болгоё!

ҮНДЭР ТУШААЛТА ГОСПОДИН, ИРАГАЙ РЕСПУБЛИКЫН ПРЕМЬЕР-МИНИСТР АБДЕЛЬ КЕРИМ КАСЕМДЭ

Арадууд хуби заяагаа өөһэдөө тодорхойлхо ёһотой гэһэн гол ёһые хододоо баримталдаг дээрэһээ, мүн Ирагай арад зоной үнэн зүб национальна тэмсэлые гүнзэгы ехээр хүндэлдэг дээрэһээ Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Правительство Ирагай Республикын правительствые хуулита ёһоор мэдэрһэн тухайгаа энэ бэшэгээр мэдүүлнэ.

Ирагай Республикын байгуулагдаһан ушар бүгэдэниитын энхэ тайбан байдал саашань тогтонижоруулха, СССР Ирак хоёрой хоорондо хани барисаата харилсаа хүгжөөхэ хэрэгтэ туһа болохо бэзэ гэжэ Советскэ Правительство найдана.

Оронойнгоо национальна бэеэ даанхай байдалые бэхижүүлхэ, Эхэ оронойнгоо экономико, соёл культурые хүгжөөхэ хэрэгтээ али болохо амжалта түйлахыень Советскэ Союзай арадууд Ирагай арадта хүсэнэ.

Н. ХРУЩЕВ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ.

Москва, Кремль.

1958 оной июлиин 16.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

Хүн зоной бариһан мэдүүлгэ, оруулһан гомдолые Эрхүүгэй областиин ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй гүйсэдкомууд ямараар хаража үзэнэб гэһэн асуудалые РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум өөрынгөө заседани дээрэ июлиин 16-да зүбшэн хэлсээ. Тиихэдээ областной Соведэй гүйсэдком, тэрэнэй зарим таһагууд, мүн хэдэн городской, районно Соведүүдэй гүйсэдкомууд ажалшадай мэдүүлгэ, гомдолнуудые хаража үзэхэ хүдэлмэри тон һулаар ябуулна гэжэ тэмдэглэбэ. Ямар шалтагаанһаа боложо, ажалшадай зүгһөө иимэ мэдүүлгэ, гомдол ороноб гэжэ Эрхүүгэй гүйсэдком шэнжэлнэгүй, мүн тэрээндэ мэдэлтэй эмхи зургаануудай хүдэлмэриин дутагдалнуудые усадхаха тушаа ёһотой хэмжээ абанагүй. Элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые усадхахын тулада тодорхой хэмжээ абахыень РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум облгүйсэдкомые, мүн министерствонуудые уялгалаа.

Тэрэшэлэн РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум ажалшадай депутадуудай поселково Совет тухай дүримэй проект, мүн ажалшадай депутадуудай хизаарай, областной, окружной, районно, городской, поселково болон сельскэ Соведүүдэй саг үргэлжын комиссинууд тухай дүримэй проект хаража үзөөд, тэдэниие зүбшэн хэлсэхын тулада Автономно Республикануудай Верховно Соведэй Президиумүүдтэ, ажалшадай депутадуудай хизаарай, областной Соведүүдэй гүйсэдкомуудта эльгээхэ гэжэ шиидхээ. (ТАСС).

Шэнэ дүүжэн плугууд

РУБЦОВСК (Алтайн хизаар). «Алтайнсельмаш» заводой хүдэлмэришэд дүрбэн корпустой шэнэ дүүжэн плугуудые түрүүшынхеэ бүтээжэ һаяхан гаргаба. Энэ шэнэ плуг урдань гаргагдадаг «П5—35—МА» маркын плугуудһаа шэгнүүрэйнгээ талаар хоёр хахад дахин хүнгэн юм. Тракторист энэ плугые гансаараа амарханаар хүдэлгэхэ аргатай.

«Алтайсельмаш» заводойхид намарай парай хахалагдатар олон мянган плуг хэжэ, худөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ эльгээхээр түхеэржэ байна.

(ТАСС).

БУРЯДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ VII СЕССИ

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй долоодохи сесси Улан-Удэдэ Соведүүдэй хоёрдохи Байшангай зал соо үсэгэлдэр болоо. **Зураг дээрэ:** заседаниин зал харуулагдана. **Ф. Сорокиной** фото.

Үсэгэлдэр, 1958 оной июлиин 17-до, үглөөнэй 10 часта Соведүүдэй хоёрдохи Байшан соо Бурядай АССР-эй дүрбэдэхи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сесси хүдэлмэреэ эхилээ.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **М. М. Могнонов** Верховно Соведэй долоодохи сессиие нээжэ, Бурядай АССР-эй Конституцида (үндэһэн хуулида) хубилалта оруулха тухай, республика дотор соёл культурые саашадань хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай, республикын Верховно Соведэй Президиумэй гаргаһан Указуудые баталха тухай асуудалнуудые сессиин үзэмжэдэ табиба.

Хэлсэгдэхэ зүйлнүүдэй нэгэдэхи асуудалаар—Бурядай АССР-эй Конституцида хубилалта оруулха тухай Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ депутат **Д. Ц. Цыремпилон** элидхэл хээ. Тус асуудалаар 5 хүн үгэ хэлэбэ.

Хоёрдохи асуудалаар Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр **В. Р. Филиппов** элидхэл хээ. Энэ асуудалаар хамта 17 хүн үгэ хэлэбэ. Түгэсхэлэй үгэ депутат **А. У. Хахалов** хэлээ.

Сессиин гурбадахи асуудалаар Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь депутат **В. Л. Островская** элидхэл хээ.

Хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар тогтоолнууд абтаба. Энээгээр Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй долоодохи сесси хүдэлмэреэ дүүргэбэ.

БУРЯДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ VII СЕССИ

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ АССР-эй КОНСТИТУЦИИН (үндэһэн хуулиин) ТЕКСТДЭ ХУБИЛАЛТА ОРУУЛХА ТУХАЙ

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. Ц. ЦЫРЕМПИЛОНОЙ элидхэл)*

Нүхэд депутадууд!

Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикые Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республика гэжэ нэрэтэй болгохо тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ байгша оной июлиин 7-до толилогдоо. Энэ Указ бурят арадай, республикымнай бүхы ажалшадай һаналаар, КПСС-эй областной комитедэй, республикын Верховно Соведэй Президиумэй зууршалгаар абтаа юм.

Энэ документ ленинскэ национальна политикые Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын шууд бэелүүлжэ байһанай эли тодо үльгэр жэшээ мүн. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ хадаа бурят яһатанай өөрын гүрэнтэй байһые үшөө дахин гэршэлжэ, бурядай социалистическэ нацын бүрилдэжэ, һалбаран хүгжэһые мэдэрһэн баримта мүн.

Бурят арад, манай республикын бүхы ажалшад һанал бодолыень хүсэлдүүлжэ, республикын үндэһэн зоной национальна аша туһые гүнзэгы ехээр хүндэлһэндэнь, Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ үнэн зүрхэнһөө баясхалан хүргэнэ.

«Бурят-Монголой АССР» гэжэ нэрэ 1923 ондо республикымнай тогтоходо, нютагай хүтэлбэрилэгшэдэй дурадхалаар республикада үгтэһэн байгаа. Теэд энэ нэрэ республика доторхи арад зоной бодото нэрэнь бэшэ байгаа. Ушарынь республикын газар дээрэ тэрэ үедэ монголнууд һуудаггүй байгаа бшуу. Харин эндэ ажаһуудаг арад өөһэдыгөө бурят-монгол бэшэ, харин бурядууд гэжэ нэрлэдэг. Тиимэһээ республикыемнай, үндэһэн арадыень нигэжэ дабхарлан хоёр үгөөр нэрлэхэ гээшэ буруу байһан байна.

Бурядууд үг гарбалаараа монгол хэлэтэ арадуудта хабаададаг, тиигээд үни холын сагта—XI—XII зуун жэлэй үедэ бодото монгол угсаатантай нягта холбоотой байһан юм. Гэхэтэй хамта, Байгалай урда хойто бэеэр үни сагһаа хойшо һууришаһан бурядууд XVII зуун жэлэй тэндэ Росситай ниилэхэһээ бүри урид бэеэ даанхай яһатан боложо бүридэһэн байха юм. Бурят ороной ород гүрэндэ һайн дураараа ороһон ушар бурят арадай хуби заяанда түүхэтэ ехэ удхашанартай байгаа. Ород гүрэнтэй ниилээд байхадаа, бурядууд хоорондоошье арсалдаха дайлалдахаа болиһон, мүн гадаадын булимтарагшадташье добтолуулхаяа болиһон, тиигэжэ ород арадай ехээр хүгжэһэн соёл культураһаа амсаха аргатай болоо һэн. Россида ороһон ушар Бурят ороной социальна, экономическа, соёл культурын талаар хүгжэхэдэнь айхабтар ехэ туһа болоо. Мүн энэ ушар бурядуудай бэеэ даанхай яһатан боложо хүсэд бүрилдэхэдэнь туһа болоо юм. 1851 ондо К. Маркста эльгээһэн бэшэг соогоо Ф. Энгельс ингэжэ бэшэһэн байна: «Зүүн зүгэй арадуудта Росси үнэхөөрөөл һайн нүлөө үзүүлнэ» (К. Маркс, Ф. Энгельс, зохёолнуудай XXI том, 211 хуудаһан).

Гэбэшье Бурят ороной ажалша арадай экономическашье, социальнашье байдалынь хүндэ хүшэр байһан юм гэжэ тэмдэглэнгүй гаража болохогүй. Хаанта засагай хархис түшэмэлнүүд, купецүүд, нютагай баяд ноёд, лама бандинар бурят арадые хэрзэгы шэрүүнээр мүлжэжэ, дарлажа байгаа. Бурят орон хадаа хаанта Россин заха үзүүрээр бага яһатанай һуудаг эгээл гээгдэнги нютаг шахуу байһан юм. Бурядта өөрын промышленность үгы байгаа. Харин ажахын гол һалбари болохо мал ажал гээгдэнги, бааза бүдүүлиг аргаар эрхилэгдэжэ, ашаг шэмэ багатай байһан байна. Бурят арадай соёл культурашье гээгдэнги, хүн зониинь бултадаа шахуу үзэг бэшэг мэдэхэгүй байһан бэлэй.

Мүн эндэ ажаһуудаг байһан ажалша ород зоной байдал мүн лэ һайн бэшэ байһан юм. Хаанта хархис засаг тэдэниие бурят, эвенк арадуудтай суглань хатуу шэрүүнээр дарлажа байгаа.

Иигэжэ эрхээ хаһагдажа, ядаралта тулюур байдалда байһан ажалша арад эрхэ сүлөөтэй болохын түлөө саг үргэлжэ тэмсэжэ байгаа. Нэгэ адли муу байдалтай бурят, ород, эвенк арадууд хамтын дайсанай урдаһаа эсэргүүсэн тэмсэжэ, энэ тэмсэлэй үедэ бурят, ород арадуудай хоорондо хани барисаан бии боложо бэхижэһэн юм. Энэ хани барисаае бэхижүүлхэ хэрэгтэ, бурят арадай оюун мэдэрэлые һэргээхэ хэрэгтэ ородой олонинтын түрүү ажал-ябуулагшад айхабтар ехэ үүргэ дүүргээ. Байгал шадар сүлэгдэһэн ородой түрүүшын революционер-декабристнууд нютагай зоной дунда айхабтар ехэ гэгээрэлэй хүдэлмэри ябуулһан байна. Тэдэнэй иигэжэ һайнаар нүлөөлһэнэй ашаар Д. Банзаров, М. Хангалов, Г. Цыбиков болон бусад ганса нэгэн эрдэмтэд бурят арадай дундаһаа гараһан байна гээшэ.

Агуухэ Ленинэй байгуулһан большевигүүдэй партиин ашаар манай ороной арадуудай хани барисаан илангаяа ехээр бэхижэжэ, советскэ общиествын түгэс хүсэн болоо юм. Большевигүүдэй парти эгээл зүб национальна программа зохёоо. Бурят ажалшадай революционно мэдэрэлтэй болон хубилхадань, Бабушкин, Курнатовский, Постышев, Ярославский, Серов, Кузнецов болон бусад олон, бурядта хүдэлһэн революционернүүд ехэ нүлөө үзүүлээ юм. Тэдэнэйнь ашаар 1905—1907 ондо болоһон революцида, тэрэшэлэн 1917 оной февральска революцида бурят арадай эрхим түлөөлэгшэд эдэбхитэйгээр хабаадаа. Ангиин тэмсэлэй гал дүлэн соогуур Ц. Ц. Ранжуров, М. М. Сахьянова, М. Н. Ербанов болон бусад олон бурят революционернүүд бии боложо хүмүүжэһэн байна.

Мүн Бурят ороной хүдэлмэришэд, үгытэй таряашад хаанта хархис засагые унагаажа, манай орон дотор Совет засаг тогтоохо хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадаа һэн. Бурят орондо хаяа хадхан һуудаг ород, бурят, эвенк арадууд граждан дайнай жэлнүүдтэ, гадаадын дайсадай дайгаар ороһон үедэ түрэл Совет засагайнгаа түлөө большевигүүдэй хүтэлбэрээр хатуу шанга тэмсэл хэһэн байха юм.

Агуухэ Октябриин социалистическэ революциин илаһанай ашаар бурят арадай түүхэдэ эрид ехэ хубилалта болоо һэн. Манай орон дотор социализм, коммунизм яажа байгуулха научна түсэб В. И. Ленин зохёоһон байна. Капитализмһаа ондоо замаар гээгдэнги арадуудые хүгжөөхэ тухай Ленинэй һургаал энэ түсэбэй таһаршагүй хубинь байгаа. «... Түрүү оронуудай пролетариадай туһаламжаар гээгдэнги оронууд Совет байгуулалта тогтоожо, һүүлээрнь тусхай хэдэн шата дамжан коммунизмда орожо шадаха байна. Тиихэдээ тэдэнэр капитализм гэжэ шатые алгасан гараха гээшэ». (В. И. Ленин, зохёолнуудай 31 том, 210 хуудаһан).

Бурят орондо Совет засаг тогтоожо бэхижүүлхэ, тэрэниие гээгдэлһээ гаргаха хэрэгтэ Коммунистическэ партиин областной организаци байгуулжа бэхижүүлһэн ушар айхабтар ехэ үүргэ дүүргээ юм. Ленинскэ Центральна Комитедэй хүтэлбэрээр Бурят ороной коммунистнууд мүлжэгшэ ангинуудта, эсерменьшевигүүдтэ, буржуазна националистнуудта эсэргүү тэмсэлдэ, шэнэ ажабайдал зохёон байгуулгада арад зоноо элсүүлээ һэн.

Урдань дарлагданги арадуудые, тэрэ тоодо бурят арадые өөрын гүрэнтэй болгоһон ушар Октябриин революциин агуухэ туйлалта, ленинскэ национальна политикын бэелһэнэй аша үрэ мүн. Бурядуудые өөрын гүрэнтэй болгохо тушаа агуухэ Ленин 1920 оной октябрьда иигэжэ бэшэһэн байна: «өөрын автономитой болоодүй Зүүн зүгэй арадуудые, түбхын түрүүндэ хальмаг, бурят-монголнуудые тэндэхи онсо эрхэ байдалыень хараада абан тааралдуулжа, өөрын автономитой болгохо шухала гэжэ мэдэрхэ. Энэ хэрэгые НК-нацта даалгаха». («КПСС-эй түүхын асуудалнууд» гэжэ журнал, № 2, 1958 он). Ленинэй энэ һургаал бэелүүлэгдээ һэн. Элитэ ехэ марксист-ленинец И. В. Сталинай толгойлжо байһан Наркомнац В. И. Ленинэй энэ заабарииё бодото дээрэнь бэелүүлһэн байна. Тиигэжэ 1923 ондо Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республика байгуулагдаа һэн.

Өөрынгөө автономно республикатай болоһон бурят арад Коммунистическэ партиин хүтэлбэрээр үни сагайнгаа гээгдэлһээ гаража, социализм байгуулгын дардам үргэн замда гараа бэлэй. Парти, правительствын анхарал оролдолгын ашаар дайнай урда тээхи жэлнүүдтэ республикадамнай машина бүтээдэг, ашагта малтамал абадаг, ой модоной, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленность байгуулагдаа һэн. Иигэжэ Бурят ороной байгаалиин асари ехэ баялиг совет арадай аша туһада хэрэглэгдэжэ, республикые индустриальна замаар хүгжөөхэ эхин табигдаһан байна. Хүдэлмэришэн анги бии болгожо, өөрын национальна хүдэлмэришэдые бүрилдүүлһэн ушар Бурят орондо индустриализаци бэелүүлһэнэй элитэ ехэ аша үрэ мүн.

Манай орон дотор коллективизациин бэелүүлэгдэһэнэй ашаар олон мянган таряашадай бутархай жэжэ ажахынуудай орондо томо, оньһожоруулагдаһан хамтын ажахынууд бии болоо. Хүдөө тосхонуудта социалистическэ үйлэдбэриин харилсаан бүрин тогтожо, хүниие дарлаха ябадал бусалтагүйгөөр усадхагдаа бэлэй. Коллективизациин бэелүүлэгдэһэнэй ашаар нүүдэл байдалтай бурят, эвенкнүүдэй 40 мянга шахуу ажахынууд һууришаһан байдалда ороо. Тиихэдэ ажахымнай гол һалбари—мал ажал эршэмтэй шангаар хүгжэлгын замда ороһон байна.

Хүдөө ажахын социалистическэ ёһоор хубилгагдаһанай ашаар таряашадай ажабайдал тон ондоо болоо, хүдөө тосхонуудай түхэл шарай хубилаа.

Совет засагай жэлнүүдтэ Бурят орондо соёл культурын талаар агуухэ хубилалта туйлагдаа. Бурят арадай оюун бэлигые хүгжөөхэ хизаарлашагүй үргэн зам бурят арадай үмэнэ Совет засаг нээжэ үгөө юм. Бурят яһатанай дундаһаа интеллигенциие бии болгоһон ушар культурна революциин гол шухала, гайхамшаг үрэ дүн мүн.

Социалистическэ үйлэдбэриин харилсаануудай илаһанай үндэһөөр бурят яһатан социалистическэ наца боложо бүрилдөө. Манай общество хүдэлмэришэд, колхозно таряашад, арадай интеллигенциһээ бүридэнэ. Манай арадай оюун бодол тад ондоо боложо хубилаа. «Сааһан дээрэ нэрэгүй, саһан дээрэ мүргүй» гэгдэдэг бурядууд бэшэ болонхойбди. Бултыетнай үгы хэхэбди гэжэ хаанта засагай барга генерал Куропаткинда зануулжа байһан бурядууд бэшэ болонхойбди. Баяд ноёдто, банди ламанарта хэрзэгы шэрүүнээр дарлуулжа, балар бараг, харанхы мунхаг байһан бурядууд бэшэ болонхойбди. Бурят оромнай шэнэлэн хубилаа, бидэ бурядуудшье ондоо болообди. Манай арад өөрынгөө ороной бүрин эзэниинь боложо, эдэбхи хэшээл ехэтэйгээр шэнэ ажабайдал зохёон байгуулна.

Коммунистическэ партиин ленинскэ национальна политикын бэелүүлэгдэһэнэй, агуухэ ород арадай ахадуугэй туһаламжа үзүүлһэнэй ашаар лэ манай бурят арад иигэжэ нойрһоо һэрижэ, совет арадуудай бүлэ соо автономно хүгжэлтын арюун замаар алхалжа ябана.

Манай республикада олон үндэһэн яһатан ажаһуудаг. Бүхы агуухэ Советскэ Союз дотортол адли манай республикадашье хүндэтэ аха болохо ород арад һуудаг. Ородой хүсэтэ хэлэн манай арадай хоёрдохи түрэлхи хэлэн болонхой. Түхэл маягаараа национальна, удхаараа социалистическэ соёл культурымнай хүгжэлтэдэ ородой агуу ехэ культура үдэр бүриин һайн һайхан нүлөө үзүүлнэ.

Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ эгээ түрүүлэн шэнэ, социалистическэ общество байгуулха замаар дабшалсаһандаа бүхы советскэ хүнүүдтэл адли Бурят ороной ажалшадшье оморогхохо ёһооро омогорхоно. Бурят ороной ажалшад бүхы совет арадтай хамта ажалай жэшээлэшэгүй гайхамшаг баатаршалга гаргажа, орон дотороо хүсэн түгэс социалистическэ индустри, томо социалистическэ хүдөө ажахы байгуулха хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа, бүхы оюун бэлигээ зорюулаа.

Социалистическэ бурят нацын Эхэ орондоо хизаарлашагүй ехээр инаглан дурладагынь Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай һүрэтэ шэрүүн жэлнүүдтэ илангаяа элеэр харагдаа һэн. Манай арадай алдарта хүбүүд, басагад энэ дайнай фронтнуудта эрэлхэг зоригтойгоор тэмсээ. Бурят ороной хүдэлмэришэн анги, колхозно таряашад, интеллигенци германска фашизмые, Японой империализмые илаха хэрэгтэ хүсэ шадалайнгаа зэргээр туһалхые эрмэлзэн шэн габьяатайгаар ажаллаһан байна.

Нүхэд депутадууд! Дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ манай Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын экономико, соёл культурань бүри ехээр хүгжөө, социалистическэ бурят наца бүри хүсэтэйгөөр һалбаран мандана.

Советскэ Союзай Коммунистическэ парти өөрынгөө ленинскэ генеральна хараа шугамые шууд баримталан, хүндэ индустриие түбхын түрүүндэ бүри орьёлмо ехээр саашадань хүгжөөһэн байна. Дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ Бурят орондо промышленностиин шэнэ һалбаринууд байгуулагдаа, бии байһан предприятинууд шэнээр түхеэрэгдэһэн, үргэдхэгдэһэн байна. Мүнөө эгээл түрүү техникээр зэбсэгжүүлэгдэһэн 300 гаран промышленна предприяти республикадамнай хүдэлнэ. Тэрээнтэй хамта хүдэлмэришэдэймнай тоо ехээр олошоржо, тэдэнэй мэргэжэл шадабари дээшэлээ. Республикын предприятинуудта 3300 гаран инженер, технигүүд хүдэлнэ.

КПСС-эй XX съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүд, парти, правительствын хожомынь абаһан тогтоолнууд республикымнай индустриальна талаараа бүри түргэн хүгжэхэ шэнэ арга боломжонуудые олгоо.

Бурядай экономическа административна районой бии болгогдоод, арадай ажахын Соведэй эмхидхэгдээд байхада республикын байгаалиин баялигые бүри һайнаар ашаглаха, тэрэнэй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ таатай зохид эрхэ байдал бии болоо.

1957 ондо валовой продукци гаргаха түсэбөө Бурят оронноймнай промышленность 102,8 процент дүүргээ. Промышленна предприятинууд мүнөөшье жэлдэ амжалтатайгаар ажаллажа байна. Энэ жэлэй 6 һарын турша соо валовой продукци гаргаха түсэбөө промышленностьмнай 104,6 процентээр, тэрэ тоодо совнархозой промышленность хахад жэлэйнгээ түсэбые 104,2 процентээр дүүргээ.

Республикымнай промышленностиие саашадань хүгжөөхэ холын хараата түсэбүүд зохёогдонхой.

Республика доторхи энергетическэ база нилээд үргэдхэгдэхэ байна. Улан-Үдын теплоэлектростанциин үйлэдбэриин хүсэн хоёр дахинһаа ехээр хүсэтэй болохо юм. Мүн Тимлюйскэ цементын заводой, Галуута-Нуурай шахтын электростанцинуудай хүсэниинь тэрэшэлэн ехэдхэгдэхэ. Сэлэнгэ мүрэн дээрэ томо гидроэлектростанци бариха талаар технико-экономическа тоосоонуудые зохёон табилга дүүргэгдэжэ байнхай.

Улан-Үдын шэлэй заводой, сэмбын фабрикын үйлэдбэриин хүсэ ехэдхэхэ талаар хүдэлмэри ябуулагдана. Шифер бүтээн гаргадаг томо заводой түрүүшын ээлжээн ашаглалгада оруулагданхай. Мүн нэгэн адли түхэлтэй гэрнүүдые барихада хэрэглэгдэдэг түхеэрэлгэнүүдые бүтээхэ 4 заводуудай барилга эхилэнхэй. Түмэр-бетон зүйлнүүдые гаргадаг Таловска завод продукци үгэжэ эхилээ. Сэлэнгэ станциин шадар вискозно целлюлозо гаргаха заводой барилга мүн лэ эхилээ. Энэ жэлэй эсэс багаар Кяхтын ээрэлгын-трикотажна фабрика ашаглалгада тушаагдаха юм. Ойрын жэлнүүдтэ арһа элдэн гутал оёхо комбинадай барилга эхилхэ байна.

«Химическэ промышленностиие хүгжөөлгэ, илангаяа холимог материал үйлэдбэрилгэ түргэдхэхэ, хүн зоной болон арадай ажахын хэрэглэмжые хангахын тула тэрээгээр элдэб зүйлнүүдые хэхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гэй май һарада болоһон Пленумэй шиидхэбэринүүд арадай ажахые хүгжөөхэ, улад зоной ажана байдалые һайжаруулха талаар горьтойхон шэнэ зорилгонуудые табяа. Химическэ промышленностиие хүгжөөхэдэ хэрэгтэй элдэб янзын түүхэй эд манайшье республикада бии.

Һүүлэй жэлнүүдтэ республика доторнай гэр байрын барилга үргэнөөр ябуулагдана. Имагтал 1956—1957 онуудта гүрэнэй мүнгэн зөөреэр 100 мянга шахуу дүрбэлжэн метр гэр байра баригдажа, ашаглалгада үгтөө. Зургаадахи табанжэлэй дүүрэтэр имагтал гүрэнэй мүнгэн зөөриин ашаар 400 мянга үлүүтэй дүрбэлжэн метр гэр байра бариха ёһотойбди.

Гэхэтэй хамта, промышленностиие хүгжөөхэ хэрэгтэ горьтойхон дутуу дунданууд үшөөл бии байһаар. Энэ хадаа промышленностиие хурдан түргэнөөр дэбжээхэ ябадалда һаад ушаруулна. Мүнөө зорилгомнай юуб гэхэдэ, гүрэнэйнгөө түсэбые промышленностиин, транспортын бүхы предприятинуудай болон барилгын организацинуудай заабол дүүргэхэ ябадал туйлаха хэрэг мүн болоно.

Һүүлэй хэдэн жэлнүүдэй турша соо, илангаяа КПСС-эй ЦК-гэй сентябрь һарада болоһон Пленумэй (1953 он) һүүлээр республикымнай хүдөө ажахын хүгжэлтэдэ эрид хубилалта болоо.

Социалистическэ промышленностиие хурдан түргэнөөр хүгжөөһэнэй ашаар хүдөө ажахын үйлэдбэриие саг үргэлжэ механизацилжа шадаһан байнабди. Мүнөө республикын колхозуудта таряа тариха, тэрэнэй хойноһоо харууһалха, орооһото болон тэжээлэй ургамалнуудые хуряаха бүхы хүдэлмэринүүд гүйсэд шахуу механизацилагданхай. Мүнөө үедэ республикымнай хахадһаа олонхи колхозууд электрын галтай болонхой.

Бурят ороной колхозуудые эмхидхэлэйнь талаар бэхижүүлхэ хэрэгтэ горьтойхон амжалтанууд туйлагдаа. Колхозуудые томодхоһоной эсэстэ тэдэнэр хүгжэнги ажахынууд болоо. Жиирэй нэгэ колхозые абаад үзэбэл, тэрэнэй тарилгын талмай 1952 онойхитой сасуулхада дунда зэргээр 3 дахин, ашаг шэмэтэ малайнь тоо толгой 3,5 дахин ехэ болоһон байна.

Һүүлэй 2,5 жэлэй туршада 250 мянга үлүүтэй гектар шэнэ, залууг газар элдүүрилэгдэнхэй. Шэнэ, залууг газарые ашаглалга саашадаашье үргэлжэлүүлэгдэхэ, 1960 он хүрэтэр 200 мянган гектарһаа бага бэшэ шэнэ газар хахалагдаха ёһотой.

Ойрын жэлнүүдтэ мяха, һү, тоһоной хүн бүхэндэ хүртэсын талаар США-е хүсэхэ гэһэн КПСС-эй ЦК-гэй уряа хадаа колхознигууд болон совхозуудай хүдэлмэришэдэй зүрхэ сэдьхэлые баясуулжа, ажалай шэнэ амжалтануудта урмашуулһан байна. Нёдондо жэлдэ республикымнай колхоз, совхозууд 1953 онойхидо орходоо һү хоёр дахинһаа ехээр һааһан, ноһо абалгаяа 1,8 дахин, үндэгэ абалгаяа 2 дахин ехэ болгоһон байна.

Колхозуудтахи хүдөө ажахын үйлэдбэриин хүгжэхэтэй хамта тэдэнэй натуральна болон мүнгэн зөөриин олзо доход, хубаагдадаггүй фондодо оруулагдадаг орошонь дээшэлһэн байна. 1957 ондо колхозуудай мүнгэн зөөриин олзо доходууд 1953 онойхидо орходоо 2,2 дахин ехэ болоо. Нииiтын ажахынуудай хүгжэхэ тудам колхознигуудай олзо доход дээшэлнэ, тэдэнэй материальна болон культурна ажабайдал һайжарна.

Колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, МТС-үүдые шэнэдхэн хубилгаха тухай парти, правительствын түүхэтэ шиидхэбэринүүд хүдөө ажахые саашадань улам хурданаар дэбжээхэ арга боломжонуудые нээжэ үгөө. МТС-үүдые шэнэдхэн хубилгаһанай һүүлээр республикымнай колхозууд хүсэтэ баян техникэ өөһэдынгөө мэдэлдэ худалдажа абанхай. Тэрэшэлэн 4 мянга шахуу трактористнар, комбайнернууд колхозуудта гэшүүд болон ороо.

Гэбэшье, республикын хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ горьтойхон дутагдалнууд үшөөл бии. Үнгэрэгшэ жэлдэ олохон колхозууд орооһото ургамалнуудай болон овощиин бага ургаса абаһан байна. Тиихэдэ нииiтын мал ажалда тэжээлэй бата бэхи база байгуулха тухай асуудал мүнөөшье хүрэтэр шиидхэгдээдүй байһаар. Энээнһээ уламжалан адуу малай тоо толгойе саашадань олошоруулха, тэрэнэй ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэ һаад тойбо ушаруулагдана. Хүдөө ажахын бүхы ургамалнуудай ургасые дээшэлүүлхын, нииiтын мал ажалые һайнаар хүгжөөхын түлөө бидэнэр хамсыгаа шуун тэмсэхэ ёһотойбди.

Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ шэнэ гурим болон эдэ продуктнуудта таарамжатай аад, нэгэн адли сэн тогтоохо тухай КПСС-эй ЦК-гэй июньдэ болоһон Пленумэй шиидхэбэринүүд бидэнэртэ түүхэтэ удхашанартай. Эдэ шиидхэбэринүүд манай орон дотор орооһото таряа, түүхэй хүбэн, сахар, мяха, һү, тоһо болон бусад продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилгэдэ шэглүүлэгдэнхэй. Мүн тэрэшэлэн манай Эхэ орон бүри баян, бүри хүсэтэй болохо, арад зоной материальна болон культурна ажабайдал хэлбэришэгүйгөөр һайжарха бшуу.

Социалистическэ Бурят оронойнгоо культурые саашадань хүгжөөхэ хүдэлмэридөө горьтой амжалтануудые туйланхайбди.

Республика доторнай бүгэдэниитэ долоон жэлэй һуралсал бэелүүлэгдэжэ, бүгэдэниитэ дунда һуралсалда орохо эрхэ байдал бэлэдхэгдэнхэй. 700-гаад һургуулинуудтамнай 100 мянга гаран һурагшад һурадаг. Тэрээнһээ гадна, тусхай мэргэжэлтэдые бэлэдхэдэг 16 дунда һургуулинуудта 6300 шахуу хүнүүд, 2 дээдэ һургуулинуудта 4,5 мянга шахуу студентнэр һурадаг юм.

Культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд улам олошоржо, тэдэнэй хүдэлмэри һайжаржа байна. Республикымнай хото болон хүдөө тосхонуудта 540 гаран клубууд, культурын байшангууд, 500 шахуу библиотекэ, 1000 гаран улаан булан болон культбазанууд бии. Бурят ороной хото болон хүдөө нютагуудта 130 радиоузел, 80 мянга шахуу радиоточко, 500 киноустановко бии.

Арад зоной элүүр энхэ байдал тухай парти, правительствомнай айхабтар ехэ анхарал оролдолго хандуулжа байдаг. Республика доторнай эмнэлгын эмхи зургаанууд олошоржо, элүүрые хамгаалха хэрэг һайжарна. Республикымнай ажалшадай элүүр энхэ байдал 850 врачууд болон дунда мэргэжэлтэй 3500 хүнүүд сахижа байдаг.

Бурят арадай литература хүгжэн һалбарна. Бурядай советскэ литературада томо томо романууд, поэмэнүүд, пьесэнүүд байгуулагданхай. Тэдэнэй олониинь ород хэлэн дээрэ, хэдэ хэдэн социалистическэ ороной арадуудай хэлэн дээрэ оршуулагдан хэблэгдэнхэй. Мүн үндэһэн бурят хэлэн дээрэ марксизм-ленинизмын классигуудай хэтэдээ мүнхэ зохёолнууд, ородой болон дэлхэйн литературын классигуудай, элитэ советскэ уран зохёолшодой номууд оршуулагдаһан байна.

Ном хэблэлэймнай хэрэг саашадаа хүгжэжэ байна. Бурят, ород хэлэн дээрэ 3 республиканска, аймагай 23, городой 2, заводуудай 8 газетэнүүд болон предприяти, колхоз, совхоз ба һуралсалай эмхи зургаануудта 70 гаран барлан хэблэгдэдэг газетэ, «Байгалай толон» гэжэ ни[illegible]тэ-политическэ, уран һайханай журнал гарадаг. Мүн жэлһээ жэлдэ полиграфическа базамнай урган хүгжэнэ. 1923 онтой сасуулбал, номуудые хэблэн гаргалга 94 дахин[illegible] үлүүгээр ехэ болоо.

Манай искусствын амжалтанууд бидэ бүгэдые баясуулна. 1950 ондо эмхидхэгдэһэн оперо, балетэй театрын сценэ дээрэ ородой болон дэлхэйн классигудай элитэ ехэ зохёолнуудые харуулдаг болоһон ябадал бурядай театральна искусствын хүгжэн һалбарһан тухай элитэ тодоор гэршэлнэ. Бурят драмын театрын наада зүжэгүүд арад зоной дунда ехэ хүндэтэй болонхой. Мүн ород драмын театрын репертуар һонирхолтой болоо.

Һүүлэй жэлнүүдтэ республикымнай композиторнууд хэдэ хэдэн шэнэ томо зохёолнуудые байгуулаа. Уралан зурадаг искусствын мэргэжэлтэд мэдээжэ туйлалтатай.

Республикымнай уран зохёолшод, уран зураашад, композиторнууд, театрын хүдэлмэрилэгшэд түрэл Коммунистическэ партиингаа заабаринуудые творческо ажалаа ябуулгадаа хүтэлбэри болгодог юм. Энэ хадаа саашадаа тэдэнэй творческо амжалтануудые туйлаха байһанайнь үндэһэн һүүри мүн болоно.

Бурят ороной искусство болон литературын хүдэлмэрилэгшэд өөһэдынгөө туйлалтануудай шэнэ ехэхэн харалгада—1959 ондо манай Эхэ ороной ниислэл хото—Москвада болохо бурят арадай искусствын болон литературын хоёрдохи декадада мүнөө бэлдэжэ байна. Тэдэнэй уялгань юуб гэхэдэ, арадайнгаа үндэр этигэл найдабарие нэрэтэй түрэтэйгөөр харюулха, Октябриин ашаар, Коммунистическэ партиин хүтэлбэрээр эрхэ сүлөөтэй болоһон бурят арадай баян искусствые гоё һайханаар харуулха хэрэг мүн болоно.

Һаяхан манай республикын культурын хүдэлмэрилэгшэдэй нэгэдэхи съезд үнгэрөө. Тэрэ съезд манай арадай соёл культурые саашадань хүгжөөн һалбаруулхын тулада 3 жэлэй турша соо соёл культурын добтолго эмхидхэе гэһэн уряалтай хандалга баталан абаа.

Нүхэд депутадууд! Һаяхан советскэ Бурят ороной ажалшад республикынгаа тогтоһонһоо хойшо 35 жэлэй ойе тэмдэглээд, энэ үе соо хүгжэн дабшаһанайнгаа дүнгүүдые согсолон гаргаһан байна.

Ажахыгаа, соёл культураа хүгжөөхэ талаар манай туйлаһан гайхамшагта амжалтанууд Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын сэсэн мэргэн хүтэлбэриин болон үдэр бүриин анхарал оролдолгын ашаар, Бурят оронноймнай бүхы ажалшадай эршэмтэйгээр ажаллаһанай ашаар туйлагдаа юм. Манай ороной бүхы ажалшад шэнги, советскэ Бурят ороной арад зоной политическэ болон ажалайнь эдэбхи хэшээл саг үргэлжэ дээшэлнэ. Гүрэниие болон үйлэдбэриие хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ ажалшан арад улам бүри олоор хабаадуулагдадаг болоо. Энэ хадаа коммунизмын илалта тээшэ манай урагшаа хурдан түргэнөөр дабшаха хэрэгтэ туйлай ехэ удхашанартай.

Нүхэд депутадууд! Манай Автономно Советскэ Социалистическэ Республика хадаа Российска Федерациин таһаршагүй хубинь мүн болоно. Бүхы советскэ арадуудай эбтэй зэтэй бүлэдэ бурят арад эрхэ сүлөөтэ, зол жаргалта ажабайдал олоһон байна. Верховно Соведэй мүнөө боложо байгаа манай сесси, мүн республикыемнай Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республика гэжэ ондоогоор нэрлэхэ тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ хадаа урдань мүлжэлтэ дарлалтада байһан бурят арадай һалбаран хүгжэһэнэй эли тодо үнэмшэлгэ мүн болоно.

Бүхы национальна республиканууд шэнги, советскэ Бурят ороной һалбаран мандалга—ленинскэ национальна политикын сэсэн мэргэн байһанай толотомо гэршэ, СССР-тэ национальна асуудалые тон зүбөөр шиидхэгдэдэг байһанай эли тодо үльгэр жэшээ мүн.

Бүхы советскэ арадтаяа хамта советскэ Бурят ороной ажалшад КПСС-эй XX съездын хараалһан коммунистическэ байгуулалтын туйлай ехэ программые бэелүүлхын, манай Эхэ ороной хүсэ шадалые бэхижүүлхын түлөө шэн габьяатайгаар тэмсэжэ байна.

Нүхэд депутадууд! Верховно Соведэй Президиум хадаа манай республикые Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республика гэжэ нэрлэхэ болоһонтой дашарамдуулан республикын Конституцида хубилалтануудые оруулха тухай Хуулиин проектые Верховно Соведэй үзэмжэдэ табина.

*)Элидхэл хураангыгаар толилогдобо.

КПСС-эй Бурядай обкомой IV пленум

КПСС-эй обкомой пленум дээрэ табигдаһан түрүүшын хоёр асуудалаар элидхэлнүүдые нэмэлтэ элидхэгшэдые шагнаһанай удаа үгэ хэлэлгэн болобо. Эгээн түрүүлэн Яруунын аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр **Таряшиновта** үгэ үгтөө.

— Колхозуудай экономикые саашадань бэхижүүлхэ, хүдөө ажахын продуктнуудые ехээр абаха, ажалшадай ажана байдалые һайжаруулха хэрэгтэ КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленум угаа ехэ арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ,—гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Мал ажалые хүгжөөхэ талаар аймаг дотор хэрэглэгдээгүй арга боломжонууд ехэ. Мүнөө хүрэтэр адуу малаа хүсэд хүрэхэ тэжээлээр хангажа шаданагүйбди. Аймагай эрхэ байдалда ячмень тарихада һайн ургаса үгэдэг. Тиин ороoһото бусад ургамалнууд намартаа ёхэнхидээ болдэшэдэг байна. Энээн дээрэһээ боложо ороoһо таряа, малай тэжээл абалга гээгдэлдэ оронхой. Ячмениин тарилгые үргэдхэхэ гэхэдэ үрэһэн дуталдадаг. Саашадаа Хүдөө ажахын министерство манай аймаг дотор энэ ургамалай үрэһэ ургуулха тусхай ажахые совхозой нэгэ фермэ дээрэ тогтоохо тушаа хэмжээ абаа һаань һайн байгаа. Тиигэбэл нютагай эрхэ байдалда тараха ургамалнуудые дэлгэрүүлхэ аргатай болохо һэмди.

Аймагай колхозуудта хэрэглэгдэхэгүй намаг газар элбэг. Тэндэһээ баратай үбһэ ногоон абтадаггүй. Эдэ намаг газарые хатааха гэхэдэ манай РТС-үүдтэ хэрэгтэй техникэ байхагүй. Энээн тушаа Хүдөө ажахын министерство анхарал багаар абина.

Хүдөө ажахын продуктнуудые, түүхэй эдые бэлэдхэхэ талаар хараалһан гүрэнэй түсэбые амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө эд хэрэглэгшэдэй кооперациин зүгһөө абтажа байһан хэмжээ-ябуулганууд тушаа Буркоопсоюзай правлениин түрүүлэгшэ нүхэр **Танхаев** хэлэбэ. Энэ хүдэлмэридэ бүхы сельпонууд хабаадажа, хүдөө ажахын продуктнуудые, түүхэй эдые колхозуудһаа худалдан абахын түлөө договорнуудые шэнээр баталжа, жэлэй түрүүшын хахадта тушаагдаһан продукциие шэнэ сэнгээр тооложо, колхозуудтай тоосожо байна.

Продуктнуудые бэлэдхэлгэдэ харгаша багаар гаргаха, тэрэниие химдаруулхын түлөө бэлэдхэлэй аппарадые үсөөрүүлхэ хэмжээн абтажа байна. Гүрэндэ тушаагдаһан продуктнуудые олон тээшэнь шэрэхэ, үлүү гаргаша хэхэгүй шухала. Жэшээнь, колхозууд нооһые аймагай бэлэдхэлэй контородо тушаана, тэдэнь аймаг хоорондын базануудта эльгээнэ. Одоол эдэ базануудһаа ноoһон промышленностьда эльгээгдэдэг байна. Иигэжэ олон тээшэнь шэрэхынгээ орондо, аймагуудай бэлэдхэлэй пунктнуудһаа нооһые сэхэ промышленностьда эльгээжэ болохо байна бшуу.

Республика дотор элдэб жэмэс, һархяаг, һамар гэхэ мэтэ ургамал ургадаг. Тэдээниие бэлэдхэжэ, байра дээрэнь эд болгохо хэрэг мууса эмхидхэгдэнэ. Ерэхэ жэлһээ эхилжэ, эдээниие ехээр бэлдэжэ байра дээрэнь буйлуулха ажахынуудые Буркоопсоюз бии болгохоор хараалһан байна.

Гадна, элдэб үнэтэ ангуудые агнаха, тэжээхэ комплексно 5 олзоборилго-агнууриин ажахы эмхидхэхэ зорилго табигдана.

Республика дотор, илангаяа Яруунын, Хэжэнгын, Зэдын, Ториин аймагуудта үндэгэ тушаалга хангалтагүйгөөр ябуулагдана гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ. Энэ жэлэй түрүүшын хахадта гансахан Яруунын аймаг гүрэндэ 137 мянган үндэгэ дутуу тушаагаа. Теэд иимэ бүтэхэгүй байдал аймагай хүтэлбэрилэгшэдэй һанаае зобооногүй. Үндэгэ тушааха түсэбые Кяхтын, «Эрдэм» совхозууд мууса дүүргэнэ.

— Хүдөө ажахын продуктнуудта тогтоогдоһон шэнэ сэн хадаа бүхы колхозуудай, илангаяа гээгдэжэ ябаһан колхозуудай ниитын ажахые хүгжөөлгэдэ угаа ехэ ашатай байна,—гэжэ Бичурын аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр **Сахьянов** тэмдэглэбэ. Тоолоод үзэхэдэ аймагай колхозууд байгша ондо нёдондоной зэргын продуктнуудые гүрэндэ тушаагаа һаа (энэ жэлдэ хараа байса ехэ тушаагдаха) колхозуудай шэнэ сэнгээр 9 миллион түхэриг олзо ехээр олохо байна.

Мүнөө үедэ аймагай колхозууд, совхоз баян ургаса ургуулха, мал ажалай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ, тиигэжэ гүрэндөө хүдөө ажахын продуктнуудые худалдаха түсэбөө, уялгануудаа бүримүһэн дүүргэхэ зорилго урдаа табинхай.

Үгэ хэлэгшэд бэлэдхэлэй эмхи зургаануудые тон зүб шүүмжэлээ. Тэдэнэр хүдэлмэреэ үшөөл шэнэдхэн табижа шадаагүй байһаар. Гүрэндэ мяха, тоһо, үндэгэ болон бусад продуктнуудые худалдаха дуратай колхознигууд Бичурада олон. Теэд бэлэдхэлэй эмхи зургаанайхид шэнэ сэнгые мэдэнэгүйбди гээд, тэдэнһээ продуктнуудые абанагүй.

Саашань үгэ хэлэгшэ РТС-эй хүдэлмэри тухай тогтоо. РТС-үүд колхозуудые автомашинын мөөрөөр, элдэб янзын түмэрөөр, трактор, машинада хэрэгтэй частьнуудаар тон мууса хангана. Энэ шалтагаанһаа аймаг дотор 25 автомашина зогсошонхой, хүдөө ажахын машинануудай заһабарилга гэдэргэ татагдана.

Ороoһо тарянай шэнэ ургасые тушаажа абахын түлөө ямар бэлэдхэл хэгдэжэ байһан тухай Таряа талханай управлениин начальник нүхэр **Дряхлов** тогтоожо хэлээ. Һүүлэй жэлнүүдтэ ороoһо хадагалха хэдэн олон шулуун байранууд бүтээгдээ. Таряа буулгаха, ашаха хүдэлмэриие түргэдхэхын, үнэ сэнгыень химдаруулхын түлөө энэ хүдэлмэри али болохоор оньһожоруулагдаа. Тиигэбэшье, таряа бэлэдхэдэг пунктнууд шэнэ ургаса абалгадаа хүсэд бэлэн бэшэ байна. Зарим пунктнуудта хуушан тарян зөөгдөөгүй хэбтэжэ байһаар. Таряа бэлэдхэдэг пунктнуудые хүсэд бэлэн болгохо тушаа аймагуудай эмхи зургаануудһаа туһаламжа хэрэгтэй болоод байна. Илангаяа Зэдын, Билютайн пунктнууд бэлэдхэл муутай байна.

Энэ жэлдэ тарияе һаадгүйгөөр абажа, гутаангүйгөөр хадагалха гээшэ бэлэдхэлэй пунктнуудай хүдэлмэрилэгшэдэй нангин зорилго мүн. Урда жэлнүүдтэ адли элдэб сортын тарияе худхаха ябадалтай ушархагүйн тула энэ жэлдэ бэлэдхэлэй пунктнуудта агрономууд байлсажа, үрэһэнэй тарияе зүбөөр абаха, хадагалха хэрэгтэ туһалха зэргэтэй.

Ургаса хуряалгын эхилтэр колхоз болон совхозууд автомашинануудаа һайса заһабарилжа, бэлдэхэ зэргэтэй. Юуб гэхэдэ, ондоо тээһээ машина хүлһэлхэдэ нилээд ехэ гаргаша гарадаг байна бшуу.

— Аймагай ажалшад КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленумэй тогтоолые ехээр һайшаажа, бүримүһэн дэмжэжэ байна,—гэжэ партиин Заиграйн айкомой секретарь нүхэр **Петров** мэдүүлбэ. Аймагай колхозууд хабарай тарилгын түсэбые үлүүлэн дүүргэжэ, 3 мянга гаран гектар таряалангай, 12 мянган гектар шахуу сабшалангай газарые нэгэ дахин 6400 гектарые хоёр дахин уһалһан байна.

Һүүлэй жэлдэ баригдаһан уһалууриин системэнүүдэй ашаар ургасынгаа зарим хубиие ган гасуурһаа аршалжа шадабашье, энэмнай үшөөл бага байна. Уһалагдаагүй газарта ургаса тон муу. Саашадаа уһалууриин томо системэнүүдые барижа, хажуугаарнь тарилгаяа үтэгжүүлжэ шадабал, адуу малаа үбһэ тэжээлээр хангажа шадаха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ байнабди.

Малшадай дунда ябуулагдадаг политическэ хүдэлмэриин ехэ дутагдалнууд тушаа КПСС-эй обкомой пропаганда ба агитациин таһагые даагша нүхэр **Маслов** хэлэһэн байна. Жэшээнь, Кяхтын аймагта «Малшадай үдэр» үнгэргэгдэхэеэ болишонхой. Сэлэнгын аймагай Энгельсын нэрэмжэтэ колхозой культбазанууд ямаршье хүдэлмэри хэнэгүй. Иимэ баримтанууд Заиграйн аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо үзэгдэнэ.

Һаяхан боложо үнгэрһэн республикын культурын эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй съезд дээрэ гурбан жэлэй соёлой добтолго хэхэ гэжэ шиидхэбэри абтаһан байна. Энэ хугасаа дотор республикын ажалшадай, нэн түрүүн малшадай соёл болбосоролые дээшэлүүлхэ тушаа олон янзын хэмжээнүүд абтаха байна. Арад зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэ республикын, аймагуудай партийна, советскэ хүтэлбэрилэгшэд тон багаар хабаадана гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ.

—КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленумэй тогтоол манай институдай урда нилээд харюусалгатай зорилгонуудые табяа,—гэжэ зооветинститудай директор нүхэр **Барнаков** үгэеэ хэлэбэ. Юуб гэхэдэ, манай институдай мэдэлдэ туршалтын бүхы станцинууд орожо, республика дотор хүдөө ажахые эрдэм ухаанай талаар шэнжэлхэ хүдэлмэриие институднай толгойлжо байна ха юм.

Институдай хүдэлмэришэд тэжээлэй культурануудай ургасые дээшэлүүлхэ дүй дүршэлые согсолжо, агрономическа конференци дээрэ хэлсэһэн байна. Мүн энэ конференциин һүүлээр газар таряалангые эрхилхэ гол ёһо гуримуудые нютагай эрхэ байдалда тааруулан зохёогоо. Гадна, зоотехническэ, ветеринарна эрдэмэй талаар шэнжэлэлгын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана.

Республика дотор түрүү дүй дүршэлые үргэнөөр согсолхо, арад зоной дунда тарааха, ойлгуулха, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар оролдолго багаар гаргагдана гэжэ үгэ хэлэгшэ шүүмжэлбэ.

Заиграйн аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой агрономбригадир нүхэр **Дубкова** үгэ хэлэхэ зуураа, ган гасуур жэлдэ ороoһо таряанай, хартаабхын, огородой эдеэнэй баян ургаса абахын түлөө оролдожо байһанаа хөөрэбэ. Огородой эдеэ ургуулхын тула хабар эртэ, парник соо рассада һуулгажа, майн 25-һаа үгэрсэеэ худалдажа эхилһэн байнабди. Огород үдэр, һүнигүй уһалагдана.

Хабартаа һайрамай уһан 3—4 үдэр соо урдажа ябашадаг. Хэрбээ тэрэниие барижа шадаа юм һаа, манай колхоз бүхы таряалангаа уһалжа абаха байгаа. Энээн тухай саашадаа горьтойгоор бодожо үзэхэ саг ерээ. Ямар аргаар һайрамай уһые тогтоохоб, али сөөрэмүүдые бии болгохо гү гэжэ Хүдөө ажахын министерство, мелиораторнууд тодорхойлжо, тусхай туһаламжа манда үзүүлхэ зэргэтэй. Тиигэбэл үүлэнһээ бороо хүлеэжэ һуухагүй, үндэр баян ургасые өөһэдынгөө гараар түйлаха һэмди гэһэн эрилтэ үгэ хэлэгшэ табяа.

Байгша ондо ногооной ургасын муушье һаа, нёдондонойхиһоо бага бэшэ үбһэ абаха гэжэ шиидээд, сабшалангаа урда жэлэйхидэ адли тракторaap бэшэ, харин гараар сабшанабди. Гар хажууршадаа 120 болгохобди. Тиигээ һаа шугы, намаг газарай гектар бүриһөө 8—10 центнер үбһэн абтаха юм.

Колхозуудта агрономуудые шадаал һаа, һэлгэнгүй, удаан саг соо байлгахые оролдохо хэрэгтэй гэжэ Дубкова хэлээ. Юуб гэхэдэ, нютагай эрхэ байдалые, газарай хүрьһэнэй илгаае түргэн болзорто ойлгожо абахань бэрхэтэй. Республикын хүдөө ажахын министерство залуу мэргэжэлтэдтэ зохихо туһаламжа хүргэнэгүй, тэдэниие нютагжуулха тушаа анхарал табинагүй. Нёдондо Казаниин хүдөө ажахын институдһаа 30 агроном республикада ерээ һэн. Жэл үнгэрөөд байхада тэдэнэй арбаад хүниинь үлөөл байна. Залуу мэргэжэлтэдтэ поли дээгүүр ябаха мори тэргэ үгтэдэггүй. Би мүнөө жэл бригадир болоһоор моритой болооб.

Мэргэжэлтэдтэ эрилтэ табихынгаа хажуугаар туһалха хэрэгтэй гэжэ тэрэ шүүмжэлбэ.

— Партиин ЦК-гэй июниин Пленумэй тогтоол аймагай ажалшадай ажал хүдэлмэридэ нилээд ехэ хубилалта асарба,— гэжэ КПСС-эй Ахын айкомой секретарь нүхэр **Ринчинов** тэмдэглэбэ. Мүнөө үедэ мяханай, илангаяа үхэрэй мяханай үнэ сэнтэй болоод байхада зарим һү шэмэ багатай үнеэдээ тугалтайнь табижа харууһалаад, буруу хашарагуудые һайса тэжээжэ, гүрэндэ тушааха болонобди. Тугал байхадаа эхэеэ дурааараа хүхэһэн мал түргэн томо болохо, үхэл гарзада нэрбэгдэхэгүй байна. Энэ ушарта хүсэ зөөри багаар гаргашалагдаха, холын бэлшээри ашаглагдаха, малшан үсөөн хэрэгтэй болохо болоно бшуу. Тиимэһээ ерэхэ жэлһээ мянга гаран үнеэдые тугалтайнь суг ябуулхаар хараалагдана. 1962 он болотор бодо малай тоое 16,5 мянга, хонидоо 17—18 мянга болгохо зорилготойбди.

Хараалһан эдэ бүхы зорилгонуудаа бэелүүлхын тула нэн түрүүн тэжээлэй асуудалые шиидхэхэ хэрэгтэй. Сабшалангай ургасые һайжаруулхын хажуугаар тэжээлэй ургамалнуудые шадаал һаа ехээр тариха болонобди. Мүнөө колхозууднай трактор, машина худалдан абаха аргатай болоходоо, тарилгын талмайе үргэдхэжэ шадаха юм. Теэд гүрэнһөө абаһан техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглахын түлөө аймаг соогоо заһабарилгын мастерскойтой болохо зэргэтэйбди. Энээн тушаа Хүдөө ажахын министерствын урда хэдэн дахин эрилтэ табигдаашье һаа, үрэ гаранагүй.

Хүдөө ажахын министерство манай аймагай ажабайдалые һайса мэдэдэггүй. Малдар олон холын энэ аймагта хүдэлхөөр журамгүй, хайша хэрэг, архинша хүнүүдые мэргэжэлтээр эльгээдэг заншалтай.

Һүүлэй гурбан жэлэй туршада партиин обкомой нэгэшье секретарь, республикын Министрнүүдэй Соведэй хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд манай аймагта ерээгүй гэжэ тэрэ шүүмжэлбэ.

Хэжэнгын аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр **Балданов** үгэ абажа, хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар аймаг дотор хэрэглэгдээгүй байһан арга боломжонууд тухай хэлээ.

Аймаг, колхозуудай ажахые тусхай шэглэлтэй болгохо тухай элидхэл дотор хэлэгдээ. Энэ тон шухала асуудал гээшэ. Манай аймагай эрхэ байдалда абаад үзэхэдэ, бодо мал, нарин ноoһотой хони олоор үсхэбэрилжэ болохо. Бодо малые гол түлэб мяха абаха шэглэлтэйгээр үсхэбэрилхэ хэрэгтэй гэжэ һанагдана. Тиимэһээ 6 мянган үнеэдэй 2—3 мянгые тугалтайнь суг ябуулжа харууһалхада зохистой. Эбэртэ малаймнай үүлтэр муу, жэжэ байна. Саашадаа үүлтэр һайжаруулхын түлөө искусственна үрэжүүлгэ үргэнөөр хэрэглэхэ, һайн үүлтэрэй буханууд олон хэрэгтэй. Теэд энэ талаар манай эрилтэнүүд хангагданагүй. Һайн үүлтэрэй бухаар үсөөн дээрэһээ колхозууд фермэдээ нютагай үүлтэрэй бухануудые бариха баатай болоно.

Ниитынгээ адуу малай ашаг шэмые дээшэлүүлхын түлөө тэжээл ехэ хэрэгтэй. Энэ зорилгоор мүнөө жэлдэ 7 мянган гектар шэнэ газар элдүүрилэгдэхээр хараалагдаа. Һүүлэй мэдээгээр 4200 гектар шэнэ газар хахалагдаа. Үлөөшэ гурбан мянган гектар газар гол түлэб ой, шугы, бургааһатай намаг байна. Тэрэниие сэбэрлэхэ, хатааха гэхэдэ тусхай техникэ байхагүй. Энээн тушаа партиин обкомой, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэ хэдэн удаа табигдаашье һаа, техникэ үгтэнэгүй.

Бэлэдхэлэй эмхи зургаануудай хүдэлмэриие шэнэдхэн табиха дурадхалнууд тон зүб оруулагдана. Мүнөө үедэ мал тушаахын түлөө хэдэн зуун модо газарта туужа зободог байнабди. Хэрбээ холын аймагуудай хоорондо мал үүсэлдэг пункт бии болгоо һаа һайн бэлэй.

Аймагай колхозууд ган гасууртай тэмсэжэ, Худан, Хэжэнгэ гол дээрэ хаалта барижа, нилээд ехэ сабшалан, бэлшээри уһалха аргатай болоо.

— Партиин ЦК-гэй июниин Пленумэй шиидхэбэреэр зоригжоһон манай колхознигууд тэжээл бэлэдхэлэй хүдэлмэриие үргэн далайсатайгаар ябуулжа байна,—гэжэ Түнхэнэй аймагай «Путь Ленина» колхозой партийна эхин организациин секретарь нүхэр **Сыренов** үгэеэ эхилбэ. Аймаг соогоо үбһэ хуряалгада эгээн түрүүлэн орожо, колхознай 113 тонно силос дараад, 2000 центнер набшаһата тэжээл бэлдээд байна. Энэ жэлдэ нёдондонойхиһоо 2,5 дахин ехэ тэжээлэй ургамалнууд таригдаа. 82 гектар хартаабха таригдаһан байха юм. Эдэ бүгэдын ашаар урда жэлэйхиһээ нилээд ехэ тэжээл абтаха байһаниинь дамжаггүй.

Тэжээл бэлэдхэхынгээ хажуугаар таряа хуряалгадаа бэлдэнэбди. Таряанай тоог, амбаарнууд заһагданагүй.

Аммиачна уһаар ургасые үтэгжүүлхэдэ угаа ехэ туһатай байһаниинь манай аймагай «Сибиряк» колхозой байдал дээрэһээ мэдэгдэбэ. Эндэ аммиачна уһа адхагдаһан газарай таряалан хоёр дахин ехэ ургаса үгэнэ. Саашадаа энэ уһаар аймагай бүхы колхозуудые хангаха шухала болоод байна.

Кяхтын совхозой директор нүхэр **Ильков** үгэ абаад, партиин ЦК-гэй июниин Пленумэй тогтоолые бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхын тула юу хэжэ байһан тухайгаа хөөрэжэ үгөө.

— Бидэ гол анхаралаа малые тэжээлээр хангаха асуудалда хандуулнабди,—гэжэ тэрэ үгэеэ үргэлжэлүүлбэ. Жэлһээ жэлдэ тэжээлэй ургамалнуудай тарилга үргэдхэгдэжэ, сабшалан һайжаруулагдана. Нёдондо бодо мал дээрэ абаад үзэхэдэ, толгой бүридэ 20 центнер бүдүүн тэжээл, 5 тонно силос хүртөө һэн. Байгша ондо бүри ехэ тэжээл бэлэдхэхэ, үнеэн бүридэ 10—11 тонно силос дараха, мүн хониндо 2 центнер хүртэхөөр силос дараха зорилго табигдаа, дарахашье байхабди.

Манай эндэхи эрхэ байдалда ороoһо таряанай, тэжээлэй ургамалнуудай баян ургаса абахын түлөө сэбэр, һайн пар хэрэгтэй байһаниинь мэдээжэ. Бидэ тарилгынгаа 40 процентые сэбэр пар дээрэ таряа һэмди. Һайн парта таригдаһан ургамалда ямаршье бог үбһэн байхагүй. Тииһээ тиитэр зарим газарта һайн пар тухай хөөрэлдэдэгшье һаа, бодото дээрээ тэрэнэй түлөө ёһотоор тэмсэдэггүй байһаниинь гэмшэлтэй.

Саашань нүхэр Ильков совхозой коллективэй абаһан социалистическэ уялгануудаа амжалтатайгаар бэелүүлжэ байһан тухай хэлээ. Үнгэрһэн хахад жэлдэ үнеэн бүриһөө 1290 килограмм һүн һаагдаа, нёдондоной энэ үесынхиһээ хоёр дахин шахуу ехэ мяхан абтаа. Гүрэндэ тушаагдаһан мал бүхыдөө тарган, һайн тамиртай байгаа.

Совхозой коллектив хонин ажалаа хүгжөөхын түлөө мүн лэ ехэ оролдолго гаргана. Мүнөө жэл хонин бүриһөө 3,1 килограмм ноoһон хайшалагдаа. Энэ үшөөл бага гээшэ. Нооһо абалгаар Борьёогой совхозые хүсэхэ зорилго табинабди. Энэ жэлдэ хониднай ноoһонойнгоо шанараар илгагдажа, тусхай отаранууд болгогдонхой.

Тиигэбэшье манай хүдэлмэридэ дутагдалнууд яһала бии. Энэ жэлдэ олон хонин һубайржа, 100 эхэ хонин бүриһөө оройдоо 70 хурьган абтаад байна. Зунай һаранuудта 600 хонин үрэжүүлэгдээ. Хурьга абалгаар социалистическэ уялганууд мууса дүүргэгдэнэ гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдэрхэ баатай болоо.

Нүхэр Ильков хэдэ хэдэн баримтануудые харуулжа байгаад, һү бэлэдхэдэг эмхи зургаануудай хүдэлмэриие ехээр шүүмжэлээ. Тэдэнэй муугаар хүдэлһэнһөө боложо манай совхоздо хэдэн тонно һүн гашалһан байха юм. Саашадаа Совнархоз энээндэ анхаралаа табижа, зохихо хэмжээ абаха бээ гэбэ.

Мүн үгэ хэлэгшэ хүдөөдэ худалдаа-наймаанай муугаар эмхидхэгдэдэг, совхозой хүдэлмэришэдэй эрилтые хангадаггүй байһан тушаа шүүмжэлээ.

Парти, правительствын саг үргэлжын туһаламжаар манай республикын хүдөө ажахы урда жэлнүүдтэ орбол хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байна гэжэ КПСС-эй Зэдын айкомой секретарь нүхэр **Барьядаев** хэлэбэ. Энэ үедэ, республикын хүдөө ажахын хүтэлбэридэ бии байһан дутагдалнуудые усадхаха хэрэгтэ областной партийна организациин анхарал тон зүбөөр хандуулагдана.

Зэдын аймагай партийна организациин зүгһөө хүдөө ажахые хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ дутагдалнууд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон. Нэн түрүүн аймагай колхозууд, совхоз адуу малаа хүсэд хүрэхэ үбһэ тэжээлээр хангажа шаданагүй. Адуу малайнгаа тооe олошоруулха, олон хурьга абаха уялгаяа мууса дүүргэнэ.

Партиин ЦК-гэй февраль, июнь һарада үнгэрһэн Пленумүүд хүдөө ажахые саашадань хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ бүхы арга олгоо гээшэ. Зорилгомнай хадаа энээниие зүбөөр хэрэглэжэ, ажахыгаа шадамар бэрхээр эмхидхэхэ хэрэг болоно. Энээн тушаа аймагуудые, колхозуудые хүдөө ажахын тусхай шэглэлтэй болгохо асуудалые бодожо үзэхөөр. Жэшээнь, таряалангайнгаа газарһаа малдаа үбһэ, тэжээл, үрэһэ хүрэнгэ абаад, гүрэндэ мал ажалай продуктнуудые тушаагаад баймаар колхозууд манай аймагта бии. Мүн хажуугаарнь гүрэндэ таряа ехээр худалдаха аргатай колхозуудшье байха. Энээниие хаража үзэхөөр байна.

Мал үүсэлдэг газарые холын аймагуудта бии болгохо тушаа тон зүб дурадхалнууд ороно. Минии һанахада, мал үүсэлдэг пункт Зэдэ станци дээрэ барибал һайн байгаа.

МТС-үүдые хубилгаха хэрэгтэ угаа ехэ саг ошоо. Мүнөө хүрэтэр РТС-үүд өөһэдынгөө үүргэ дүүргэнэгүй. Колхозуудые трактор, машинын хэрэгтэй частьнуудаар ханганагүй. Авторезинэ ехээр дуталдана. Энэ байдалһаа гарахын түлөө авторезинэ заһадаг ажахы республика дотороо бии болгоо һаа ямар ааб гэһэн дурадхал үгэ хэлэгшэ оруулаа.

—Нютагай эрхэ байдалые харалсажа, хаана, ажахын ямар һалбари үргэнөөр хүгжөөхэдэ зохид бэ гэжэ тодорхойлхо саг ерээ,— гэжэ КПСС-эй Закаменай айкомой секретарь нүхэр **Ринчино** тэмдэглэбэ. Жэшээнь, манай аймагта хартаабха тарихада ямаршье үрэ гаранагүй, миин хоoһон гарза гарана. Аймагай дээдэ захын колхозуудта мяха ехээр үгэдэг үүлтэрэй мал олоор үсхэбэрилхэ, тэндэ холын бэлшээри хэрэглэхэ тушаа аяралтай хэмжээ абахаар болоо. Эдэ колхозууд ерэхэ жэлдэ үнеэдэйнгээ 60—70 процентые тугалтайнь табижа харууһалха аргатай болоо.

Республикын хүдөө ажахын министрын орлогшо нүхэр **Сельверов** пленум дээрэ үгэ хэлэхэдээ, республика дотор һү, ноoһо үндэгэнэй хэр зэргээр бэлэдхэгдэжэ байһан тушаа тогтоод, бэлэдхэлэй эмхи зургаануудай хүдэлмэриие гуримшуулха тухай дурадхалнуудые оруулаа. Хэрбээ колхозууд өөһэдынгөө һү машиндадаг пунктнуудтай болоо һаа, һүе иишэ тиишэнь шэрэхээ болижо, машиндаһан һүеэ байра дээрээ хэрэглэхэдэнь зохид боложо үгэхэ һэн гэбэ.

КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй шиидхэбэри Эхэ орон доторнай мяха абалгые дээшэлүүлхэ хэрэгые урагша татаха байна,— гэжэ мяханай комбинадай директор нүхэр **Карасев** онсолон тэмдэглэбэ. Манай республика дотор мяха ехээр абадаг болохо арга боломжо, үндэһэ һуури гүйсэд бии.

Үүсэлэгдэхэ малые зөөлгэдэ айхабтар ехэ гаргаша гарана гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ. Хэрбээ мал тушаажа абадаг пунктнуудта таряалан, сабшалангай газар үгөөд, тэндэ малай тэжээл ехээр бэлдэдэг болоо һаа, үүсэлэгдэхэ малые комбинадта туужа асарбал, үнэ сэнгынь бага байха һэн. Мүнөө дээрээ малые зөөхэ тусгаар түхеэрэлгэтэй автомашинашье үгы байна ха юм. Тиимэһээ аймагуудай партийна, советскэ органууд мал тушаажа абадаг пунктнуудта али болохоор туһа хүргэхэ зэргэтэй.

Удаань «Эрдэм» совхозой директор нүхэр **Попков** үгэ абажа, бэлэдхэлэй эмхи зургаануудай хүдэлмэри шүүмжэлээ. Илангаяа гахайн мяха тушаажа абахадаа, гүрэнэй стандартые баримталнагүй. Улан-Удын һүнэй заводой хүтэлбэрилэгшэд дан хэтэрхыгээр эрхэлшэнхэй. Тэдэнэр һүеэ саг соонь зөөжэ абаашахын тушаа оролдолго багаар гаргана.

Гадна нүхэр Попков совхозуудта капитальна барилга үргэнөөр ябуулха тушаа хэдэн эрилтэнүүдые табяа.

Пленум дээрэ КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр **Дубровский** үгэ хэлээ. Тиихэ зуураа үгэ хэлэгшэ гол анхаралаа колхозуудта трактор, машинануудые зүбөөр ашаглаха асуудалда хандуулаа.

Хабарай тарилгын үедэ колхозуудта тракторнууд бараг һайнаар ашаглагдабашье, тэрээнһээ хойшо биратай юумэ хэнэгүй. Олонхи колхоздо тракторта саг соонь техническэ харууһа хэгдэнэгүй. Тиимэһээ техникэ сагһаан түрүүн муудажа, гарһаа гарана. РТС-үүд энэ техникые ашаглаха талаар колхозуудта туһа хүргэхэ, хиналта табиха байгаад, юушье хэнэгүй.

Техникые бүтээсэ ехэтэйгээр ашагладаг колхозуудай хажуугаар, энээндэ анхарал табидаггүй, трактористнуудай хэдэн үдэрөөр миин хэбтэжэ байхада обёордоггүй хүтэлбэрилэгшэд олон. Эдэ шалтагаанһаа боложо, мүнөө үедэ республика дотор 100 мянган гектар пар хахалагдаагүй байһаар. Мүн пар болон ургасын хойноһоо харууһалха хүдэлмэри тон муу ябажа байна.

Машина, техникэдэ һаланаар хандаха ябадал Зэдын аймагай колхозуудта, Борьёогой совхоздо, Сэлэнгын Тельманэй нэрэмжэтэ колхоздо, Прибайкальска аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо, бусад газарнуудта үзэгдэнэ. Сэлэнгын Тельманэй нэрэмжэтэ колхоздо сеялкэнь поли дээрэ хэбтэжэ байһаар. Борьёогой совхоздо «ДТ-54» маркын 12 трактор хүдэлхэ хүнэй үгы дээрэһээ миин зогсожо байнхай.

Саашань нүхэр Дубровский РТС-үүдэй үүргэ дээшэлүүлхэ, тэдэнэй зүгһөө техническэ хиналта шангаар табиха, механизаторнуудые һургаха, түрүү дүй дүршэлтэй тэдэниие танилсуулха тухай тогтожо хэлэһэн байна.

Колхозуудта тракторһаа гадна бусад машина, мотор олон болоо. Тиимэһээ мүнөө үедэ колхоздо, аймаг дотор техническэ һуралсал эмхидхэхэ шухала болоод байна. Энээн тушаа КПСС-эй Тарбагатайн айком һайшаалтай юумэ хэжэ эхилээ. Эндэ колхозой, аймагай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдтэй техническэ һуралсал эмхидхэхэ гэжэ шиидхэгдэнхэй.

Колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд техникые зүбөөр ашаглаха талаар бүримүһэн харюусаха ёһотой. Тиимэһээ тэдэнэр энээн тушаа РТС-эй эрилтые заатагүй дүүргэхэ уялгатай.

Гадна, хүдөө ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ механизаторнууд гол һуури эзэлнэ. Ушар иимэһээ тэдэнэй эрилтэдэ анхаралтайгаар хандаха, салин хүлһыень саг соонь үгэхэ, тэдэнэй дунда политическэ хүдэлмэри ябуулха, социалистическэ мүрысөө эмхидхэхэ шухала.

Республика дотор гурбан жэлэй соёлой добтолго эмхидхэхэ тухай пленум дээрэ табигдаһан асуудалаар КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр **Ц. О. Очиров** элидхэл хээ.

Пленум зүбшэн хэлсэгдэһэн бүхы асуудалаар тогтоолнуудые батлан абаа.

ҮБҺЭ ХУРЯАЛГЫН ЯБАСЫЕ ҮДЭРҺӨӨ ҮДЭРТЭ ТҮРГЭДХЭЕ!

Нобшо удаанаар эхилээ

Закаменай колхозуудай сабшалан дээрэ үдхэн ногоон ургажа байна. Аймагай зарим колхозууд үбһэ тэжээл горьтой ехээр бэлэдхэхын тула эртээнһээ оролдоно. Жэшээлхэдэ, малаар олон «Родина» колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Шаралдаев, партийна организациинь секретарь нүхэр Балданов) урда жэлнүүдтэ үбһэ тэжээлээр дутажа, малаа олоор гарзалуулдагаа һанажа, энэ жэлдэ тэжээл бэлэдхэлгэдээ эмхитэйгээр ороо. Мүнөө колхозой гэшүүд 200 гаран гектар үбһэ сабшаад, хэдэн үдэрһөө тармажа эхилхэеэ байна. Тус колхоздо хамта 100 гаран хүнһөө бүридэһэн 15 звено, 15 морин косилка хүдэлнэ. Цырен-Доржо Филатов, Дымбрыл Цыренов, Доржо Ринчинов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг звенонууд бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллажа, даабаряа үдэр бүри үлүүлэн дүүргэнэ.

Гэбэшье, аймагай хэдэн колхозууд июлиин 15 болотор үбһэ хуряалгадаа ороогүй байба. Жэшээлхэдэ, 1400 гектар сабшалантай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Дугаров, парторганизациинь секретарь нүхэр Соктоев), 1800 шахуу гектар сабшалантай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Щербаков, парторганизациинь секретарь нүхэр Тарбаев) үбһэ ногоон хүсэд ургаагүй гэһэн шалтаг бараад, һүүлэй үдэр болотор тэжээл бэлэдхэлдээ хам ороодүй, нобшоржо байһаар. Сэхыень хэлэхэдэ, эдэ колхозуудай сабшалангай нуга тохой, ойн соорхой гэхэ мэтын шиигтэй газарта, үни сабшагдахаар болоһон ногоон ебхылдэжэ һууһаар. Эндэхи ногоое колхозой гэшүүд түүбэрилэн сабшажа эхилээ һаа, мүнөө нилээд ехэ үбһэ абаһан байха һэн. Теэд XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд мүнөө болотор үбһэ сабшаха звенонуудаа гүйсэд эмхидхээдүй, тэдээндээ даалгабаришье үгөөдүй байһаар. Харин мүнөөдэр, үглөөдэр үбһэндөө орохомнай гэ гэһээр тэжээл бэлэдхэлгэ унжагайруулжал байна. Мүн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд июлиин 15 болотор үбһэндөө 18 хүниие гаргаабди гэжэ һэнгэргүйгөөр мэдүүлжэ байба. Теэд үнэн дээрэнь шалгаад үзэхэдэ, оройдоол долоон хүн үбһэндэ гаранхай аад, өөдтэй юумэ хэнэгүй. Колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй хэлэһэнэй ёһоор, тэдэ «олон» үбһэшэдынь мүнөө болотор арайл гэжэ нэгэ гектар үбһэ сабшаад байна. Энэ колхоздо 180 шахуу гар хажууршан, 2 тракторна косилка, 10 морин косилка үбһэ хуряалгада хүдэлгэгдэхэ түсэбтэй юм. Теэд мүнөө тэжээл бэлэдхэхэ сагай тулажа ерээд байхадань, түсэбөөр хараалагдаһан зэр зэмсэгүүдынь гүйсэд бэлэдхэгдээгүй байшоо. Эндэ нэгэ тракторна косилка үшөө олдоодүй, эмхидхэгдэһэн звенонуудта морин косилка хүртэнэгүй, харин колхозойнь центртэ хэдэн косилка үшөө заһагдаагүй хэбтэнэ. Мүн зарим шухала хэрэгтэй зэр зэмсэгүүд гүйсэд заһагдаадүй. Жэшээлхэдэ, Хула гэжэ газарта үбһэ сабшаха звеногой хэрэглэхэ 2 морин тармуур нёдондо худөөдэ орхигдоһон аад, мүнөөшье болотор тэндээ хэбтэһээр. Гадна, Баруун Тала гэжэ газарта хэзээ заяанай орхигдоһон нэгэ морин тармуур мартагдашанхай байна. Колхозой Хара Тала, Зүүн Нуга, Аалигта гэжэ газарай ногоон үни сабшагдахаар болоһон аад, тэндэ хажууршье далайгдаагүй байһаар. Баһа иимэрхүү байдал Сталинай нэрэмжэтэ «Дружба» колхозуудта үзэгдэнэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ шиигтэй газарта ногоон һайн ургаа. Тиимэһээ аймагай колхозууд саашадаа нобшоржо байнгүй, бүдүүн тэжээлээ бэлдэжэ эхилхэ ёһотой.

Д. Аюшеев, манай корр.

Жэшээ абамаар звено

Кяхтын хониной совхозой фермэнүүдтэ үбһэ хуряалгын хүдэлмэри түлэг дундаа ябажа байна. 1-дэхи фермынхид (эрхилэгшэнь нүхэр Чернояров) үбһэ хуряалгын түрүүшын үдэрһөө эхилэн, илангаяа һайнаар хүдэлмэрилнэ. Эндэ үбһэ сабшалга, хуряалгада 2 морин косилкатай, 15—15 хүнһөө бүридэһэн 4 звено ажаллажа, Киранка голой эрье шадар 150 га газарта үбһэ сабшаа.

Үбһэ сабшалга, хуряалга дээрэ нүхэр Шарип Хазеевэй хүтэлбэрилдэг звеногой гар хажууршад Михаил Фадеев, Александр Казаков, Алексей Адамов гэгшэд үдэрэйнгөө даабарие хододоо 100 процент дүүргэнэ. Звеногойхидой дунда үдэрэйнгөө даабари дүүргэдэггүй хүн үгы шахуу. Тинхэдэ звеное даагша нүхэр Хазеев өөрөө морин косилкашанаар хүдэлхэ зуураа, үдэр бүри 4—5 га эрхим шанартайгаар сабшана. Мүн нүгөөдэ морин косилкашан Геннадий Русанов бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана.

Эдэ үдэрнүүдтэ фермынхид түрүүн сабшаһан газарайнгаа үбһэ хуряажа, соможо захалаа. Эндэхид байгша ондо сабшаһан үбһэеэ тармажа, бухаллангүйгөөр валдань байлгажа хатаагаад, суглуулжа һурилнэ. Фермынхид валда суглуулһан үбһэеэ һурилхэ газартаа абаашаха хоёр мориной шэрэхэ тусхай нагшуурга түхеэрэнхэй. Энээндэнь миил хоёр хүн хүдэлхэ юм. Тингэжэ нилээд ехэ хүдэлмэриин хүсэн алмагдаха, ажалайшье бүтээсэ эрид дээшэлхэ байна бшуу.

С. Климов.

Сад соо нээгдэһэн выставкэ

Кяхта хотодохи академик В. А. Обручевой нэрэмжэтэ хизаар ороноо шэнжэлэлгын музей өөрынгөө фонддо хадагалагдажа байһан элдэб экспонадуудай выставкэ гододойнгоо сад соо нээбэ. Эндэ хитад урашуулай хэһэн зүйл, тэрэ тоодо заанай болон мүн сагаан яһа отолжо, һиилүүр гаргажа хэһэн зүйлнүүд, газар дороһоо малтажа гаргагдаһан эртэ урда сагай шулуун зэмсэгтэ үеын хүнэй эдлэжэ байгаа хэрэгсэлнүүд, Байгалай үмэнэдэхи амитадай аймаг гэхэ мэтын экспонат табигданхай. Тэрэшэлэн Троицкосавска уездын (мүнөө Кяхтын аймаг) комсомолой анха түрүүнэй байгуулгада хабаатай материалнууд харуулагдана.

Выставкэдэ революциин урда тээхи элитэ уранзураашадай, мүн манай үеын уранзураашадай зураһан зурагуудые харуулгада ехэ һуури үгтөө. Бурядай уранзурааша Сампиловай хүдэлмэри тусхай стенд дээрэ харуулагдана.

Хэдэхэн үдэрэй туршада выставкые Кяхта городой болон хүдөөгэй хэдэ мянган хүн зон хараба. Выставкые манай хүршэ Монголой Арадай Республикаһаа ерэһэн туристнар, айлшад харана.

А. Михайлов.

Мысовойнхид телевизионно дамжуулга харана

Эрхүүгэй телецентрын хүдэлжэ эхилхэлээр Бабушкин городой ажалшад ехээр һонирхон, «телевизионно дамжуулга хаража болохогүй юм аа гү» гэлсээ һэн. Мысовая станциһаа Эрхүү хүрэтэр Байгал дээгүүр сэхэлдүүлжэ хэмжэхэдэ холо бэшэ, оройдоо 130 километр болохо байна. Мысовойнхид энэ асуудалаар телецентрын хүдэлмэрилэгшэдтэ хандаһан байгаа. Уданшьегүй Эрхүүһээ мэргэжэлтэд ерэжэ, хэмжэдэг аппаратурай туһаламжаар мысовойнхид Эрхүүгэй телецентрын дамжуулга һаадгүй хаража шадаха байна гэжэ тодорхойлһон юм. Тиихын тулада антеннээ 20—25 метр дээшэнь үргэхэ баатай бологдоһон байгаа.

«Рекорд» гэжэ түрүүшын телевизор, станциин паровозой депогой улаан булапда табигданхай. Мүн депогойхидой дунда тиимэ дамжуулга харахые хүсэгшэд олон байшоо. Тэрэ гэһэнһээ хойшо Мысовая станциин депогой улаан булан соо үдэшэндөө хүнүүд олоороо суглардаг болонхой. Телевизионно дамжуулга харахын тулада түмэрзамшад бүхы бүлөөрөө ерэдэг болоо.

Мүнөө депогойхид Эрхүүгэй телевизионно дамжуулга долоон хоногтоо таба дахин харадаг болоһоор һара болоо. Тэдэнэр һүүлэй үедэ Ангарск городой уранһайханай самодеятельностиин концерт, мүн «Продавец птиц», «После шторма» гэжэ кинофильмнүүдые хараа.

Воскресениин үглөөгүүр улаан булан соо хүүгэд юрэнхыдөө олон байдаг. Юуб гэхэдэ, үдэрэй 4 часһаа хүүгэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга хэгдэдэг байна.

Депогойхидой жэшээгээр бусад предприятиинхид телевизорнүүдые худалдан абана. Тэрэшэлэн кондукторска резервын хүдэлмэрилэгшэд Эрхүүгэй телевизионно дамжуулга үргэлжэ харадаг болонхой.

И. Воробьев.

ХИЛЫН СААНАҺАА

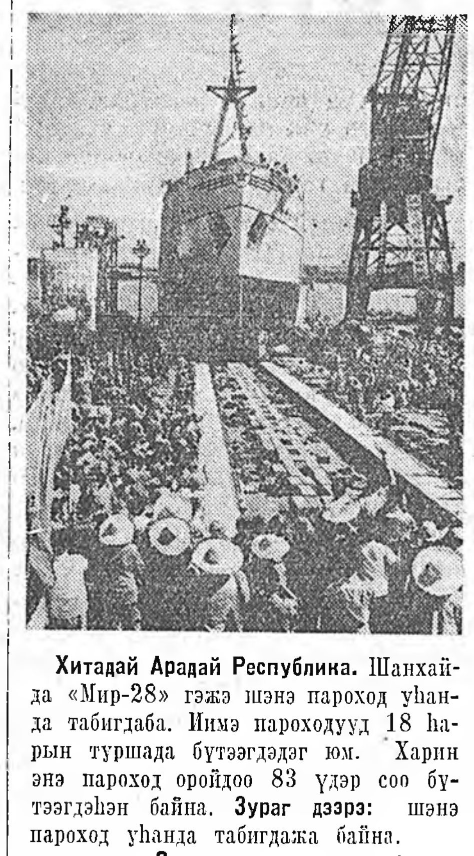

Хитадай Арадай Республика. Шанхайда «Мир-28» гэжэ шэнэ пароход уһанда табигдаба. Иимэ пароходууд 18 һарын туршада бүтээгдэдэг юм. Харин энэ пароход оройдоо 83 үдэр соо бүтээгдэһэн байна. **Зураг дээрэ:** шэнэ пароход уһанда табигдажа байна.

Синьхуа агентствын фото.

Буу зэбсэг хуряаха, уласхоорондын харилсаа байгуулха асуудалые зүбшэн хэлсэхэ Бүхэдэлхэйн конгресс нээгдэбэ

СТОКГОЛЬМ, июлиин 16. **(ТАСС-эй тусхай корр.).** Буу зэбсэг хуряаха, уласхоорондын харилсаа байгуулха асуудалые зүбшэн хэлсэхэ Бүхэдэлхэйн конгресс мүнөөдэр Стокгольмдо нээгдэбэ. «Эриксдальс-Халлен» гэжэ спортивна залда үглөөнэй 10 час багта конгрессэй делегадууд, адаглан харагшад, хэблэлэй, радиогой түлөөлэгшэд, айлшад олоороо суглараа. Энэ конгресс недели шахуу үргэлжэлхэ юм. Конгрессто 70 оронһоо 1100 гаран делегат ерээд байна.

Мүнөөдэр үглөөнэй 11 часта баярай оршон байдалда конгресс хүдэлмэрилжэ эхилбэ.

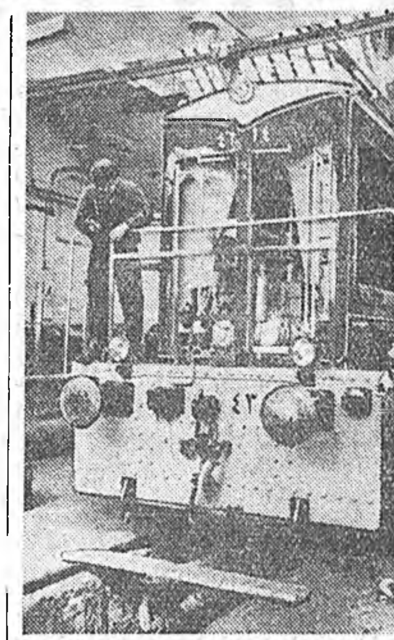

Венгриин Арадай Республика. Б... дын гүрэнүүдтэ худалдахын т... «МАВАГ» гэжэ предприяти эгээл ... түхэлэй дизельнэ локомотивуудые б... нэ. **Зураг дээрэ:** дизель хабсаргагдажа... на.

ТАСС-эй фотохроник

Аюулгүйн Соведтэ

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 15. (ТАСС). Аюлгүйн Соведэй онсо заседани энэ үглөөгүүр нээгдэбэ. Ливандахи байдалые зүбшэн хэлсэхын зорилгоор иимэ заседани нээхые Америкын Холбоото Штадууд баадхаһан байна. Үнэндөө Америкын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй Ливанда эльгээгдэһэнэй һүүлээр лэ энэ заседани нээгдээ.

СССР-эй түлөөлэгшэ А. А. Соболев заседаниин нээгдэхэдэ хамагһаа түрүүн үгэ абаха зуураа, Ирагай түлөөлэгшын эрхые тодоруулха тухай эрилтэ табяа. Ирагта революционно шэнэ правительство байгуулагдажа, ООН-до, Аюулгүйн Соведтэ мүнөө үедэ түлөөлэгдэжэ байһан Ирагай түлөөлэгшын эрхые болюулаа гэжэ мэдээсэл абтаба. Энэ асуудалые шиидхэхэ шухала гэжэ А. А. Соболев мэдүүлээ.

ООН-эй генеральна секретарь Хаммаршельд үгэ абаха зуураа, иигэжэ мэдүүлээ: «Ирагай түлөөлэгшэдэй һэлгэгдэһэн тухай мэдээсэл абтаа, иимэ мэдээсэл абтаад байбашье, Ирагтахи хуушанай түлөөлэгшын эрхые болюулха ямаршье үндэһэ баримта үгы байна». Иорданиин король Ирагай гүрэнэй толгойлогшо бололсоһоноо мэдэрбэ гэжэ Хаммаршельд үгынгөө түгэсхэлдэ хэлээ.

ООН-эй генеральна секретариин иимэ таарахагүй тайлбарие Советскэ Союзай түлөөлэгшэ ехээр буруушаагаа. Ирагай хуушанай түлөөлэгшын Аюулгүйн Соведтэ түлөөлэгдэхэеэ болиһон тухай. Ирагай революционно правительствын шэнэ түлөөлэгшын томилогдоһон тухай мэдээсэлэй зүб байһые генеральна секретарь зүбшөөгөө. Тиимэһээ Ирагай шэнэ түлөөлэгшын эрхэеэ эдлэхэ тухай асуудалые Аюулгүйн Совет хаража үзэбэл тон зүб юумэ хэхэ байгаа гэжэ би һананаб гээд А. А. Соболев мэдүүлээ.

Англиин, Панамын түлөөлэгшэд Ирагай хуушанай правительствын түлөөлэгшын эрхые зандань үлөөхые баадхаа.

Аюулгүйн Соведэй түрүүлэгшэ Араухо (Колумби) ООН-эй генеральна секретариин тайлбари хүлеэжэ, Ирагай шэнэ түлөөлэгшын эрхэ тухай асуудалые зүбшэн хэлсэхыень болюулба. Аюулгүйн Совет удаань энэ үдэрэйнгөө зүбшэн хэлсэхэ асуудалые баталаа. Байгша оной майн 22-то Ливанай правительствын эльгээһэн бэшэгэй ёһоор «Ливанай гомдол» Аюулгүйн Соведэй заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхээр баталагдаба.

Энэ асуудалаар хамагһаа түрүүн США-гэй түлөөлэгшэ Лодж үгэ абаа. США-гэй түлөөлэгшэ үгэ хэлэхэ зуураа, Ливан тушаа хэжэ байгаа Америкын хорото аашые зүбтүүлхые оролдоһон байна.

Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын хилэтэй зэргэлээд байдаг Ливанай хилэ дээрэ ООН-эй адаглагшадые эльгээхэ тухай, Аюулгүйн Соведэй шиидхэбэриин хэр зэргээр дүүргэгдэжэ байһан тухай ООН-эй генеральна секретарь Хаммаршельд Аюулгүйн Соведтэ мэдээсээ.

Ливанай делегат Азкулай үгэ хэлэһэнэй удаа Советскэ Союзай түлөөлэгшэ үгэ абажа, резолюциин проект дурадхаа. Дүтын Зүүн зүгтэ Холбоото Штадуудай хэжэ байһан хорото аашые ехээр буруушаажа, энэ райондо зэбсэгтэ тулалдаае дары болюулхые А. А. Соболев проект соогоо дурадхаа.

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 16. (ТАСС). Франциин түлөөлэгшэ Пьер Де Восель үсэгэлдэр үдэрэй заседанида түрүүлэн үгэ хэлэхэдээ, Ливан тушаа США-гэй хэжэ байгаа хорото аашые зүбтүүлхые оролдоһон байна.

Канадын, Чан Кай-шиин правительствонуудай түлөөлэгшэд США-гэй, ООН-эй хэмжээ-ябуулгануудые мүн лэ һайшаан дэмжээ.

Энэ асуудалаар үгэ хэлэхэ хүсэлтэй хүнүүд үгы байна, гансал советскэ резолюциин проект баталамжада табигдахаар үлэнхэй гэжэ түрүүлэгшэ хэлээ. Тус резолюциин проект энэ дары баталамжада табигдаха ёһотой байгаа. Тиибэшье, энэ проектые үглөөдэр баталамжада табихые дурадханаб гэжэ түрүүлэгшэ мэдүүлээ.

Түрүүлэгшын дурадхалые нэгэшье хүн арсаагүй. Удаадахи заседани июлиин 16-да зарлагдахаар хараалагдаба.

Ливанда хэжэ байгаа Америкын хорото ябуулганууд

ПАРИЖ, июлиин 16. (ТАСС). Энэ үглөөгүүр Америкын сэрэгэй гурбан транспорт Америкын 6-дахи флодой сэрэгэй долоон корабльтай нэгэдэбэ гэжэ Франс Пресс агентствын Бейрудтэхи корреспондент мэдээсэбэ. Энэ флот үсэгэлдэрһөө хойшо Ливанай эрье шадар, Хальде гэжэ уласхоорондын аэродромой дэргэ Триполиһоо ...

Америкын далайн сэрэгүүд үсэгэлдэр 18 часта Ливанда буулгагдахаа болиһон аад, энэ үглөөнһөө эхилжэ дахин буулгагдажа байна гэжэ корреспондент мэдээсэнэ. Сэрэгүүдэй буулгагдажа байһан газар дээгүүр самолёдууд забда сүлөөгүй эрьелдэнэ.

Хальде гэжэ аэродромые эзэлэн абаһанайнгаа һүүлээр Америкын сэрэгүүд үсэгэлдэр Клейят гэжэ аэродромые эзэлээ. Энэ аэродром Триполиһоо 30-аад километр газарта байдаг юм. Америкын самолёдууд Раяке гэжэ аэродром дээрэ буугаа.

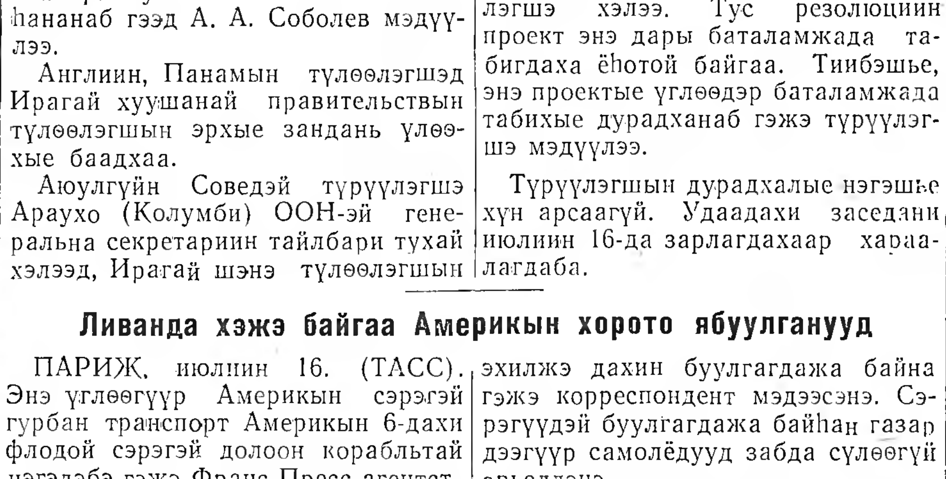

Ливан. Бейрудэй хажуудахи Мухатара городто тулалдажа байгаа арадай хүсэнүүд.

ТАСС-эй фотохронико.

Германиин социалистическ... нэгэдэмэл партиин V съе... хүдэлмэреэ дүүргэбэ

БЕРЛИН, июлиин 16. (ТАС... Германиин социалистическэ нэгэ... мэл партиин V съездын һүүли... заседани дээрэ дэлхэйн комму... стическэ, хүдэлмэришэнэй па... нуудай олон түлөөлэгшэд амарш... гын үгэ хэлээ. Ливан тушаа А... рикын империалистнуудай х... байһан хорото аашые буруушаа... резолюцие съезд баталан абаа...

О. Гротеволь съездын дүүрэ... урда тээ түгэсхэлэй үгэ хэлэ... Германиин социалистическэ нэ... дэмэл партиин V съездын түүх... удхашанартай байһые тэмдэглээ.

Хитадай Арадай Республи... Ирагай Республикые мэдэрбэ

ПЕКИН, июлиин 16. (ТАСС). Х... тадай Арадай Республикын пра... тельство Ирагай Республикые ... дэрхэ гэһэн шиидхэбэри гаргаа ... жэ Синьхуа агентство мэдээсэнэ.

Ирагай Республика „Арабууда... федерациһаа" гараба

ЛОНДОН, июлиин 16. (ТАС... «Арабуудай федерациһаа» дары... рахаяа байһанаа Ирагай Республи... ка мэдүүлбэ гэжэ Рейтер агентст... мэдээсэбэ. «Арабуудай федераци... тухай хэлсээнэй хүсэеэ буураһ... тухай Ирагай Республика зааһ... байна. («Арабуудай Федераци» ба... гуулха тухай хэлсээе энэ жэл... эхин багаар Иорданиин, Ирагай х... тэлбэрилэгшэд баталһан юм.—ред.

Ирагай Республикын премьер-м... нистр Абдель Керим Касем гэгш... гар табиһан мэдүүлгэ Багдадай р... диогоор дамжуулагдаа. Тэрэ... соонь иигэжэ хэлэгдэнэ: «Арабууда... федераци» тухай хэлсээн дотор х... раалагдаһан сэрэгэй, финансын, м... бусадшье асуудалнуудаар хараала... даһан бүхы уялгануудые Ирага... Республика мэдэрхэеэ болибо».

Иорданида байһан Ирагай сэрэгүүд нютагаа бусаба

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 16. (ТАСС). Юнайтед Пресс Интернейшнл аге... ствын Тегерандахи корреспондент иигэжэ мэдээсэнэ: «Иорданин... дар дээрэ байһан Ирагай сэрэг... эхэ орондоо бусажа ерэбэ. Эдэ сэр... гүүд Ирагай Республикын прав... тельствоһоо абаһан захиралт... ёһоор бүхы буу зэбсэгтээ, һомо... рэгсэлтэе ерээ».

Дүтын Зүүн зүгтэхи оронудта эсэргүүгээр империалистнудай хэжэ байгаа хорото ябуулгану... тухай Америкын хэблэл иигэж... бэшэнэ

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 16. (ТАСС). Ливанда сэрэгүүдээ эльгээхэ гэһ... США-гэй правительствын шиидхэб... ри тухай Америкын газетэнүүд ехэ... бэшээ. Ливан тушаа хэжэ байга... хорото ябуулгаяа юрэ сагааруулха... зорилгоор лэ Холбоото Штадуу... ООН-дэ хандаһан байна гэжэ газе... тэнүүд заана. ООН-эй Генеральн... Ассамблейн онсо сессиин зарлаг... хые США-гэй правительство хүлеэ... болзоргүй байгаа гэжэ Нью... мэдээсэнэ. Ливанда Америкын ... лайн сэрэгүүд буулгагдаһан ушар ... даа Дүтын Зүүн зүгтэхи оронуу... бадайнлу гүрэнүүдэй хорото ябуу... га хэхэ түсэбэй эгээл эхининь бо... гэжэ Америкын хэблэл заа...

Редакторай орлогшо
С. Б. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

Үльдэргэ нютагай соёл гэгээрэлэй хүгжэлтэ

«Улан-Удэ — Романовка» гэһэн автобусто үглөөгүүр һуугаад, үдэрэй хоёр саг багта Яруунын аймагай газар дээрэ гарахат. Булган тала, Маарагтын таланууд угтан абаха. «Ярууна гээшэмнай ямар уужам губи тала юм» гэжэ таряагаар бүрхээгдэһэн, мал һүрэгөөр олон эдэ баян талануудые урмашан хаража хөөрэхэ байхат. Булган, Маарагтын талануудһаа урагшаа, баруун урагша зэнхын хүхэрэн уняартагша, дура сэдьхэл буляама Үльдэргын урэжэлтэй тала гээшэ.

Эдэ бүхы таланууд загаһаараа суурхаһан олон нууртай, ангаар элбэг нэлэнхы шэнэһэн тайгатай, эдлүүриин газар уһаар тэгшэ Яруунын аймагай эгээл баруун захын, хүршэ болохо Хори, Хэжэнгын аймагуудтай хаяа хадхажа оршоһон Үльдэргын сомон болоно.

Энэ Үльдэргын сомон урданда захын барга нютаг байгаа. Горхо голой эхи захаар, нуга тохойгоор үгытэй малша, ангууша зон арайхан амидаржа һуудаг бэлэй. Тэрэ үеын соёл гэгээрэл тухай хэлэхэ юун байхаб даа. Мүлжэлгэ дарлалтын хүндэдэ, үбшэн зоболонгой шэрүүндэ баригдан зүдэрэгшэдэй шуухирһан гунигтай аялга гүнгинэн байгаа һэн бэзэ.

Советскэ жэлнүүд соо Үльдэргын сомон жэлһээ жэлдэ һалбаран хүгжэжэ, соёл гэгээрэлэй ехэ амжалта туйлаһан, баян жаргал байдалтай шэнэ нютаг болон мандаа.

— Сомоной дэбисхэр дээрэ «Победа», «Коммунизм» гэжэ хоёр томо колхозууд тобойн бэхижээ. Эдэ колхозуудай центрнүүд танихаар бэшээр хубилаа. Илангаяа «Коммунизм» колхоз һүүлэй жэлнүүдтэ шэнэ шэнэ барилгануудые далайса ехэтэйгээр бодхоогоо юм. Хоёр колхозой центр дээрэ 500—500 хүнэй багтаха һаруул гоё клубууд холоһоо харагдана. Сомон соо гурбан эхин, арбан жэлэй һургуули хүүгэдые хүмүүжүүлэн һургана. Энэ жэл арбадахи класс 43 залуушуул дүүргэжэ гараба. Сомоной һургуулинуудта эрдэмтэй, дүршэлтэй 36 багшанар хүдэлнэ. Хоёр колхозһоо 40 залуушуул дээдэ һургуулинуудта һуража ябадаг. Колхозой ажал дээрэ 20 гаран дээдэ, дунда эрдэмтэй элдэб мэргэжэлтэн хүдэлнэ.

Сомон соо хүдөөгэй хоёр библиотекэ ажалладаг юм, хамта дээрээ 10 мянга гаран номтой. Үльдэргынхид соёл культурын хэрэгтэ ехэ анхаралаа табидаг. Һүүлэй жэлнүүдтэ колхозой эдэбхеэр 4—4 класстай хоёр эхин һургуули һайн шанартайгаар баригдажа, хүүгэдтэ бэлэглэгдээ. Мүнөө «Победа» колхоз дээрэ 7 жэлэй һургуули нээхын түлөө бэлэдхэл бүтээсэтэйгээр ябажа байна. «Коммунизм» колхоздо шэнэ больница баригдажа, хүсэндөө оронхой.

Малшадай ажаһуудаг нютагуудта бараг һайн байранууд баригдана. Культбаза, улаан булангууд бии. Хоёр колхоз дээрэ өөһэдынь 30 гаран элдэб тракторнууд, 20 гаран автомашинанууд хүдэлнэд.

Колхозуудай центр дээрэ саг үргэлжэ зайн галай станци хүдэлжэ, зоной ажал хүнгэдхэнэ. Эндэхи колхознигуудай культурын эрилтэ ехэ. Үглөө бүри ночтын машина Яруунада түрүүшын почто Үльдэргэ дээрэ буулгадаг юм. Үльдэргынхид «Правда Бурятии» 186, «Бурят үнэн» 170, аймагай газетэ «Сталинец» 165, түбэй элдэб газетэнүүд 110, элдэб журналнууд 214, «Байгалай толон» журнал 41 хэһэг захин абадаг байна. «Радио шагнангүй, газетэ саг үргэлжэ уншангүй байжа шадахаяа болигдоо» гээд холын малшан Цыдендамба Доржиев хөөрэнэ. «Манай сомон соо гоё һайхан эд бараа ехээр хэрэглэнэ. Тиимэһээ гоё гэгшын шкаф, диван гэхэ мэтые элбэгээр асархаар болоо. Баһа хүлөөр оёдог машина, мотоцикл, радиоприёмник ехэ олошороо, үмсэдөө «Москвич» машинатай нэгэ колхозник бии»— гээд 25 жэлдэ сомоной түрүүлэгшэ ябаһан, эндэ Совет засаг байгуулагшадай, колхоз эмхидхэгшэдэй эдэбхитэдэй нэгэн, 70 наһатайшье һаа, шираг хүнгэн Бадма Дамдинович Дамдинов урмашан хөөрэнэ.

Цокто Номтоев.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35-14, культуры и быта — 34-05, писем трудящихся и переводов—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н 00798. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 3115.